
This is the **published version** of the master thesis:

Duran Lombardía, Marina; Molina, José Luis; Narciso Pedro, Laia , dir. Repensar el barri : imaginaris urbans, convivència i joventut immigrant. Bellaterra : Universitat Autònoma de Barcelona: 2023. 87 pag. (Màster Universitari en Antropologia: Recerca Avançada i Intervenció Social)

This version is available at <https://ddd.uab.cat/record/293856>

under the terms of the license

Repensar el barri: imaginari urbans, convivència i joventut immigrant

Marina Durán Lombardía

Director/a:

José Luis Molina i Laia Narciso Pedro

Treball de Final de Màster

Màster Oficial en Antropologia: Recerca Avançada i Intervenció Social

Curs acadèmic 2022-2023

Data d'entrega: 3 de juliol de 2023

Departament d'Antropologia Social i Cultural

Universitat Autònoma de Barcelona

Índex

Agraïments	3
Resum	4
Introducció.....	5
1. Els imaginaris de la por: joves, pobres i immigrants	5
2. Repensar el barri: la iniciativa “Challenge Based Learning” (CBL) a la Facultat de Lletres.....	7
Marc Teòric.....	9
1. Imaginaris urbans i imaginaris de la por.....	9
2. La <i>demonització</i> de la ciutat i de l’espai públic.....	11
3. Segregació urbana i estigma.....	13
3.1. <i>Definint la segregació urbana</i>	13
3.2. <i>Segregació i immigració a Espanya</i>	16
3.3. <i>L’estigma de la segregació</i>	18
4. Por i desconfiança a l’alteritat	20
4.1. <i>Els “altres” perillous</i>	20
4.2. <i>Els “nous” perillous: joves, immigrants i pobres</i>	23
Preguntes, objectius i metodologia de la investigació.....	28
1. Interrogants, objectius i hipòtesi.....	28
2. Metodologia i tècniques d’investigació	30
El context etnogràfic: el barri del Fondo de Santa Coloma de Gramenet.....	36
Resultats: (Des)construint l’imaginari del Fondo.....	41
1. Introducció.....	41
2. Definint el Fondo	41
3. Arrossegant l’estigma.....	48
3.1. <i>I tu, què has escoltat del Fondo?</i>	48
3.2. <i>Els mitjans de comunicació i el discurs polític</i>	50
4. L’espai físic i “l’altre”: l’imaginari del Fondo des de dins	52
5. La joventut del Fondo	57
5.1. <i>Els discursos sobre la joventut</i>	57
5.2. <i>Els joves parlen: la música com a eina d’apropiació de l’estigma</i>	62
Conclusions.....	66
Repensant el barri: notes per a la intervenció.....	70
Bibliografia	71
ANNEX 1: Mapa del Fondo per als Mental Maps	79
ANNEX 2: Guió d’entrevistes semiestructurades.....	80

Agraïments

A tots els veïns i veïnes del barri, que m'han confiat els seus records, relats, experiències i lluites. A aquelles persones que treballen per fer del barri un lloc on viure dignament. A l'Ajuntament de Santa Coloma de Gramenet i, especialment, als tècnics del Servei de Convivència, Desenvolupament Comunitari i Civisme, per acompanyar-me en el procés i fer-me sentir com a casa. Per tot el que he après i per tot el que m'heu ensenyat. Per voler ensenyar-li al món la realitat d'un barri ple de vida i dignitat, que es mereix ser cuidat, estimat i respectat. Per imaginar i viure el Fondo amb alegria i il·lusió.

Als meus pares i a la meva germana, per ajudar-me a complir els meus somnis i donar-me suport incondicionalment. Al Beñat Azkoitia, l'Antoni Durà i la Beatriz Patraca, per fer del treball en equip una experiència única. Al José Luis Molina, el meu tutor, per donar-me l'oportunitat de participar en aquest projecte, per motivar-me, ajudar-me i confiar tant en mi. A la Laia Narciso, la meva cotutora, per tota l'ajuda i els consells.

Gràcies.

Resum

Amb l'arribada a Europa d'immigrants extracomunitaris, s'ha desenvolupat l'imaginari que relaciona els barris populars amb la violència, la degradació, el crim, el conflicte i el perill, evidenciant no només una percepció negativa dels espais, sinó també dels seus habitants. Amb l'objectiu d'analitzar els fenòmens socio-espacials que incrementen l'imaginari de perillositat atribuït als barris populars, aquesta investigació presenta un estudi de cas del barri del Fondo de Santa Coloma de Gramenet suggerint, a mode d'hipòtesi, que la percepció que es té dels joves estrangers dels sectors populars a l'espai públic, està associada a aquest imaginari d'inseguretat i el perill. Alhora, aquesta investigació s'emmarca en un projecte col·laboratiu amb l'Ajuntament de Santa Coloma de Gramenet amb el repte de buscar maneres per millorar la imatge existent del barri del Fondo per part dels seus habitants. Així, i en el marc d'aquest projecte, aquesta investigació contempla una segona hipòtesi que proposa que els joves immigrants dels barris populars són potencials agents de transformació i millora de la imatge enfront l'estigma territorial. A partir d'una metodologia qualitativa, fent ús de diverses tècniques com l'observació i l'observació participant, les entrevistes semiestructurades, els grups focals, els *Mental Maps*, i l'anàlisi documental, aquesta investigació presenta una anàlisi dels imaginaris que relacionen el barri del Fondo amb la por i el perill, contemplant la dimensió física i social, així com la imatge interna i externa de la zona, prenent especial atenció als discursos sobre l'espai físic, així com els discursos sobre l'alteritat.

Paraules clau: *segregació urbana; estigma; imaginaris de la por; espai públic; alteritat; joventut immigrant.*

Introducció

1. Els imaginaris de la por: joves, pobres i immigrants

Tot i que la ciutat va néixer per protegir i integrar els seus habitants, la sensació avui dia és que cal protegir-se d'ella (Borja, 2008). La por, la inseguretat i el tancament, són temes tractats en els estudis actuals sobre la ciutat i els imaginaris urbans (Hiernaux, 2007), d'entre els quals destaquen els estudis dels *espais de la por*, dins dels fragments espacials de la ciutat sobre els quals es construeixen imaginaris urbans particulars (Lindón, 2007), així com els estudis de la *por a "l'altre"* (Cornejo, 2015). Amb l'arribada a Europa d'immigrants extracomunitaris, s'ha desenvolupat l'imaginari social que relaciona certes zones urbanes amb la violència i la degradació (Díaz-Cortés, 2009), evidenciant no només una percepció negativa dels espais, sinó també dels cossos que els habiten. Així, existeix un poderós estigma associat a residir en espais segregats, ja que l'espai es constitueix com a representació de l'alteritat, és a dir, de "l'altre" diferent, llunyà i estrany (Wacquant, 2007, citat en Elorza, 2019). Aquesta por i sospita, condicionen les formes de socialització a l'espai urbà, generant una tendència a marcar un distanciament i evitació dels espais públics on es detecta la presència i figura d'aquests "altres", reforçant l'estigmatització dels espais (Segura, 2009).

Tot i que abunden les investigacions sobre la por a "l'alteritat", on destaquen les figures dels immigrants, els joves i els pobres (Borja, 2008; Segura, 2009; Valadez, 2014), caldria preguntar-se què passa si s'és les tres coses, és a dir, si s'és *jove*, *immigrant* i *pobre*, i si a més a més es viu en barris populars assenyalats com a "zones vermelles" o "espais perillosos". Si bé existeix força literatura que tracta la percepció que es té sobre la joventut en el context espanyol, així com dels usos que fa de l'espai públic, són pocs els estudis que tracten la "joventut immigrant" com a categoria social estigmatitzada i construïda com a "alteritat", més enllà de la qüestió de les famoses "bandes juvenils" --sobretot les llatines-- i els seus usos de l'espai públic. D'altra banda, només alguns estudis realitzats en el context sud-

americà, aborden la imatge o percepció que es té dels joves residents en barris populars o “zones vermelles”, tractant la variant de l’etnicitat, a més de la classe social i l’edat (Bayón i Zabaleta, 2022; Cuenca, 2016; Kessler i Dimarco, 2013).

Amb tot plegat, aquesta investigació pretén contribuir en el coneixement antropològic sobre els imaginari i espais de la por en relació amb els barris populars dins del context barceloní, així com en la por a “l’altre”, destacant la figura de la “joventut immigrant” resident en barris populars, com a categoria social estigmatitzada. D’altra banda, cal destacar que aquí, quan parlem de “joventut immigrant” ens referim a una categoria sociocultural construïda com a “alteritat”, on s’inclou també a les segones generacions, considerant que aquestes, tot i no haver fet l’exercici de migrar, continuen patint molts obstacles i discriminacions, així com se’ls continua equiparant amb els seus pares sota la categoria d’immigrants com a producte de la diferenciació d’aquests amb els no-immigrants, és a dir, oposant-los als “autòctons” (Borrego, 2003).

A partir d’aquí, ens preguntem: quins fenòmens socio-espacials incrementen l’imaginari o percepció de perill atribuït als barris populars amb molta diversitat cultural en el context barceloní? Quina imatge es té d’aquests barris des de fora, i quina imatge es té des de dins? Quin paper juga el paisatge o espai físic en la construcció d’aquests imaginari? I quin paper juga la visió de “l’altre”? Quina percepció té la població autòctona de la població immigrant i, concretament, de la joventut immigrant, en aquests barris? I quina percepció tenen les diferents persones de diferents procedències entre elles i, concretament, dels joves de diferents nacionalitats? Com afecten aquestes percepcions en la convivència i en les dinàmiques de socialització? I com afecten aquestes percepcions en la visió que es té d’aquests barris i del seu espai públic? Amb l’objectiu d’analitzar els factors socio-espacials que incrementen l’imaginari social de perillositat atribuït als barris populars, aquesta proposta d’investigació suggereix, a manera d’hipòtesi, que la percepció que es té dels joves estrangers dels sectors populars a l’espai públic, incrementa l’imaginari o percepció que relaciona aquests barris i els seus espais amb la por, la inseguretat i el perill.

2. Repensar el barri: la iniciativa “Challenge Based Learning” (CBL) a la Facultat de Lletres

Aquesta investigació s'ha realitzat en el marc d'un projecte *Challenge Based Learning* (CBL) entre la Facultat de Filosofia i Lletres de la Universitat Autònoma de Barcelona, i l'Ajuntament de Santa Coloma de Gramenet, tenint com a repte identificat “com assolir una imatge positiva del barri del Fondo de Santa Coloma de Gramenet per part dels seus habitants”. En aquest context, un grup d'estudiants i de professorat del màster en Antropologia i Geografia, hem participat fent investigació en el barri, elaborant simultàniament els nostres treballs de final de màster, amb l'ajuda i suport del personal tècnic del Servei de Convivència, Desenvolupament Comunitari i Civisme de l'Ajuntament de Santa Coloma. Amb tot plegat, aquest treball no només es tracta d'una Tesi de Final de Màster, sinó també d'un treball d'investigació amb voluntat de transformació social. En el marc d'aquest projecte, els objectius d'investigació han estat, principalment, analitzar quina és la imatge existent sobre barri, i estudiar els factors que problematitzen aquesta percepció o visió, per així saber en quins punts cal incidir per intervenir, objectius que coincideixen amb els plantejats per a aquest Treball de Final de Màster.

Tenint en compte que quasi la meitat de la població del barri del Fondo és d'origen estranger, aquesta investigació pretén no només donar resposta al repte identificat, assolint els objectius plantejats per el Treball de Final de Màster, sinó també incidir en el paper dels joves immigrants que habiten aquests espais, proposant a mode pràctic i amb objectius d'intervenció, que precisament són aquests joves els potencials agents de millora de la imatge del barri. Així, en el marc d'aquest projecte col·laboratiu, podríem dir que aquí es contempla una segona hipòtesi, que vindria a dir que els joves immigrants dels barris populars són potencials agents de transformació i millora de la imatge enfront l'estigma territorial.

Amb tot plegat, en aquest treball tractarem qüestions d'imaginaris de la por en relació amb els barris populars i/o segregats, així com en la por a “l'altre”, destacant la figura de la “joventut immigrant” resident en barris populars com a

categoria social estigmatitzada, però també com a potencials agents de canvi i transformació social, tractant-se d'un estudi de cas del barri del Fondo de Santa Coloma de Gramenet. Així, aquí s'analitzaran, estudiaran i descriuran els discursos i percepcions que es tenen sobre el barri i, també, sobre els "altres" que l'habiten i fan ús del seu espai públic, contribuint al coneixement antropològic sobre aquestes qüestions, i possibilitant l'aplicació dels resultats per a revertir aquests imaginari, contribuint als subjectes que hi participen. A continuació, es presentaran els diferents apartats de la investigació, començant pel marc teòric amb tota la literatura existent, els interrogants, objectius i metodologia utilitzada, els resultats de la investigació, les conclusions i, finalment, algunes notes per a la intervenció.

Marc Teòric

1. Imaginari urbans i imaginari de la por

Interpretar o definir la ciutat i els seus espais d'interacció i convivència, implica anar més enllà de la seva dimensió física, superant l'èmfasi en l'edificació i l'arquitectura (Vargas-Llovera, 2009). La relació entre l'espai social i l'espai físic de la ciutat, es troba en el fet que la naturalesa dinàmica del primer es manifesta en el segon (Tijerina, 2004). Bourdieu (1999, citat en Tijerina, 2004) definia aquesta relació com la materialització de les estructures de l'espai social, el qual aconsegueix traslladar-se a les estructures físiques de les ciutats com a part de la seva funció simbòlica. Tenir en compte ambdues dimensions o espais simultàniament, pren encara més rellevància quan el que es pretén és entendre com els ciutadans viuen, perceben, representen i imaginem l'espai en el qual viuen. Per això, Silva (2000, citat a Lacarrieu, 2007) considera que estudiar les ciutats requereix situar en context als éssers humans, analitzant les construccions imaginàries de l'espai, relacionades amb les pràctiques i vivències dels seus habitants.

En els últims anys, els estudis sobre la ciutat han pres orientacions molt diferents de les que dominaven anteriorment, destacant la reflexió sobre la dimensió subjectiva de l'apropiació i producció de la ciutat per part dels seus habitants, orientació que ha estat dissimulada durant molt de temps per les reflexions que es feien durant les dècades anteriors sobre la seva dimensió material (Hiernaux, 2007). En altres paraules, la dimensió material dels estudis sobre la ciutat ha perdut pes, mentre que la dimensió immaterial i simbòlica ha guanyat protagonisme, obrint pas a pensar la ciutat no només des de l'urbanisme tradicional, sinó també a partir d'imatges i imaginari (Lacarrieu, 2007).

Segons Lindón (2007) els *imaginari* expressen fenòmens i característiques que s'assumeixen com a naturals i que no es qüestionen, ja que han estat integrats en el sentit comú. A més a més, els imaginari són *col·lectius*, és a dir, compartits socialment, i es construeixen a partir de *retòriques, discursos i pràctiques* com a

producte de la *interacció social*. Un cop construïts, tenen la capacitat d'orientar i influir en els discursos i les pràctiques, produint *efectes* de realitat sobre els subjectes, i funcionant com a *guies per a l'acció*. Tot i això, Lindón (2007) adverteix que no podem concebre els imaginaris com a simples representacions o com a reflex exacte d'un fenomen, ja que també poden ser analogies distorsionades o selectives, o inclús es poden construir imaginaris d'un fenomen en absència d'aquest. A més, un imaginari pot perdurar i continuar influent en les pràctiques socials tot i tenir un referent que ha desaparegut, de la mateixa manera que l'imaginari pot migrar d'un context socioterritorial a un altre i integrar-se en la nova subjectivitat social, tot i que el fenomen no existeixi ni hagi existit en aquest nou context.

Respecte als imaginaris urbans, Hiernaux (2007) explica que els estudis que s'han fet són molt diversos, d'entre els quals podem destacar dues perspectives: les que fan referència a la ciutat viscuda, essent les més freqüents, i les que se centren en les representacions de la ciutat. Respecte a les primeres, l'autor assegura que aquestes tracten temes com el transport, els usos i apropiacions dels espais físics, així com les pràctiques quotidianes de la gent. El problema d'aquests estudis sobre pràctiques individuals i col·lectives a l'espai urbà, és que no sempre estan associades als imaginaris que les sustenten, tenint com a conseqüència que les anàlisis culturals sobre la ciutat tinguin, en molts casos, una relació dèbil amb els imaginaris. En relació amb els estudis de les representacions de la ciutat, Hiernaux (2007) explica que aquests són els que més s'apropen als estudis dels imaginaris, ja que impliquen entendre com es formen o construeixen individualment i col·lectivament les representacions o "la ciutat imaginada" per part dels ciutadans.

La nostra recerca s'inscriu en aquesta línia de ciutats imaginades pels seus habitants, amb l'objectiu d'entendre com influeixen aquests imaginaris en les interaccions socials a l'espai públic. En aquesta línia Cornejo (2015) apunta que, dins dels estudis que s'han fet sobre imaginaris urbans, més enllà dels que tracten les representacions de les ciutats i les seves parts, així com les pràctiques, usos i apropiacions quotidianes dels espais físics, també existeixen estudis que tracten la

por a “*l’altre*”. Seguint les aportacions de Hiernaux (2007), la *por*, la inseguretat i el tancament, són temes tractats en els estudis actuals sobre la ciutat. Lindón (2007) destaca el cas particular dels “*espais de la por*”, dins dels fragments espacials de la ciutat sobre els quals es construeixen imaginari urbans particulars. Tot plegat, ha donat peu a l’aparició d’una literatura que tracta les estratègies i accions sobre allò urbà per garantir la protecció, mostrant la relació entre les representacions, les imatges, els imaginari i l’acció (Hiernaux, 2007).

2. La demonització de la ciutat i de l’espai públic

Com hem dit al començament, tot i que la ciutat va néixer per protegir i integrar els seus habitants, proporcionant-los benestar i seguretat, la sensació avui dia és que cal protegir-se d’ella (Borja, 2008). La *por* és un recurs natural i instintiu, però també és una construcció sociocultural, resultat d’un conjunt de relacions socials i del diàleg entre l’individu i el seu medi social (Pertuz, 2008). Aquesta *por*, que orienta, estereotipa, censura, avalua i valora, adquireix la seva funció primordial en el plànol de la cultura urbana, convertint-se en “un componente constitutivo del mapa cognitivo que cada individuo construye sobre su ciudad” (Pertuz, 2008, p. 2). La *por* a la violència i a les catàstrofes naturals, a la precarietat, a l’estatus legal i social, a viure en àrees urbanes sense límits ben precisats, sense integració, sense habitatge garantit, i amb una convivència problemàtica, així com la *por* als “altres” per diferents, desconeguts i potencials agressors, i per la lluita pels béns escassos, duu com a conseqüència la necessitat de protegir-se *de* la ciutat, i no *en* la ciutat (Borja, 2008).

En alguns casos, l’espai públic no ha estat pensat per proporcionar seguretat, sinó que ha esdevingut un espai residual entre vies i edificis, amb funcions com estacionar i circular, o en altres casos ha estat ocupat per les “classes perilloses” (Borja, 2000). Per Berroeta et al. (2017) existeixen contradiccions entre les característiques que defineixen idealment l’espai públic, i les dinàmiques concretes d’aquests espais, assegurant que la llibertat a l’espai públic funciona de manera ideològica. Delgado (2011) explica que des de perspectives d’urbanistes,

arquitectes i dissenyadors, l'espai públic és un buit entre construccions que cal omplir d'acord amb els objectius d'autoritats i promotors. Paral·lelament, Delgado (2011) presenta la visió idealista, que fa referència a l'espai públic com la realització d'un valor ideològic, on es materialitzen categories com la ciutadania, la democràcia, el civisme, la convivència i el consens, com si l'exclusió i l'abús no fossin factors estructurals, sinó accidentals. Així, l'espai públic passa a funcionar com un instrument ideològic que té com a objectiu persuadir qualsevol dissidència, resistència o apropiació inadequada de l'espai, sigui fent ús de la violència o de la desqualificació "incívica". La tercera visió de la qual parla Delgado (2011), és la que descriu la realitat de l'espai públic, evidenciant la contradicció amb la visió idealista, ja que aquesta proposa un espai sense diferències de classe o estatus, és a dir, sense estructures, en una societat que es troba estratificada i jerarquitzada, on l'organigrama social distribueix desigualtats d'ètnia, gènere, edat, classe i fenotip, entre d'altres.

Atenent la realitat desigual i exclouent de l'espai públic, on s'escenifica la desigualtat, l'exclusió i la discriminació (Delgado, 2011; Berroeta et al., 2017), cal prestar atenció als mecanismes d'exclusió existents. Díaz-Cortés (2009) explica que hi ha tres mecanismes d'exclusió i discriminació a l'espai públic: el gènere, l'edat i les construccions socials identitàries. Per Delgado (2011), aquesta negació d'igualtat a determinades persones dins l'espai públic, és a causa de l'existència de tota mena de prejudicis i estigmes. D'acord amb l'anterior, Berroeta et al. (2017) asseguren que la presència i llibertat a l'espai públic per a alguns col·lectius, com ara les persones immigrades, persones sense sostre o treballadores sexuals, està coartada per la sanció social i la vigilància, és a dir, existeix una exclusió activa o passiva de presències considerades incòmodes, aquells "altres amenaçadors" que construïm d'acord amb la classe social, el fenotip, o altres categories com la indigència, la joventut, l'estètica o el gènere.

La xenofòbia, l'antropocentrisme i el racisme juguen un paper principal en la creació de prejudicis i estereotips, els quals contribueixen a oferir imatges dels espais urbans com violents i degradants, on entren en joc mesures d'exclusió

motivades per polítiques de privatització i d'ordre social a l'espai públic, que tenen com a objectiu fer aquests espais més segurs i eficients (Díaz-Cortés, 2009). Un altre aspecte important en relació amb la por a l'espai públic, té a veure amb el temps, és a dir, amb els espais de la por quan es fa de nit (Borja, 2011). Existeix una constant antropològica entre la nit i el “mal”, essent la nit un temps on apareixen altres actors i pràctiques en la ciutat, reforçant la por als espais, inclús a aquells que de dia no són considerats perillosos (Segura, 2009).

Amb tot plegat, els grups dominants s'apropien del discurs que relaciona els espais públics amb llocs perillosos i insegurs, creant una motivació pel deteriorament social i vivencial de les ciutats, tenint com a conseqüència l'aparició de noves polítiques urbanes i, per tant, de noves formes de vida discriminatòries, segregacionistes i restrictives (Díaz-Cortés, 2009), produint espais fragmentats, guetos i zones marginades i marcades per la por, on els espais públics perden les seves qualitats ciutadanes (Borja, 2011). D'acord amb aquesta sensació de por, inseguretat i perill que se li atribueix a l'espai públic, Contijoch i Nadal (2016) parlen d'un procés de *demonització* del carrer, essent considerat un espai carregat de riscos físics i morals. Amb tot plegat, l'urbanisme assumeix les pors, les augmenta i les legitima, fent de la segregació social una adaptació al mercant, on la tendència de distingir i separar es ven com a dret a la protecció (Borja, 2008).

3. Segregació urbana i estigma

3.1. Definint la segregació urbana

Des de la dècada del 1920, amb els primers estudis i treballs dels sociòlegs de la Universitat de Chicago, els científics socials s'han interessat pel fenomen de la segregació, convertint-se en un camp d'estudi interdisciplinari (Wong et al., 2007). La definició de segregació urbana que avui dia es continua considerant com a definició genèrica, és la que va sorgir amb l'Escola de Chicago durant la primera meitat del segle XX (Cuenya, 2018). La perspectiva clàssica és la que ha predominat en les ciències socials, utilitzant-se majoritàriament per indicar que

individus o famílies amb característiques semblants, tendeixen a agrupar-se en l'espai amb més proximitat entre ells que amb altres grups, essent la segregació ètnica-racial i la socioeconòmica considerades les dues grans classes de segregació, tot i que aquest corrent també reconeix altres tipus de segregació, com la de grups d'edat, els grups de diferent sexe, o inclús els grups definits per preferències i gustos (Rodríguez Merkel, 2014). En definitiva, l'enfocament clàssic vindria a dir que qualsevol grup distribuït de manera desigual en l'espai es pot considerar un grup segregat (Rodríguez Merkel, 2014).

Rodríguez Vignoli (2001) assegura que, en termes sociològics, la segregació implica l'absència de contacte o interacció entre els diferents grups socials, i en un sentit geogràfic implica la desigualtat en la seva distribució dins l'espai físic, essent dos tipus de segregació que acostumen a estar relacionades. Pérez et al. (2012) defineixen la segregació com una característica socio-espacial del medi urbà, on els diferents grups socials estan separats, tenint com a conseqüència l'absència d'interacció entre aquests i/o una distància en la seva distribució en el teixit urbà. Valderrama-Barrera et al. (2018) consideren que la segregació, que defineixen com la divisió social de l'espai, és deguda a l'estructura de classes, tot i que Cuenya (2018) afegeix altres variables com les ètniques o racials, i inclús les religioses. Sigui com sigui, en el que coincideixen tots aquests autors és que existeix una dimensió social i una dimensió espacial de la segregació, ja que la segregació al·ludeix la relació entre l'espai i la societat (Cuenya, 2018).

Un aspecte a tenir en compte és que la segregació urbana té diferents sinònims, com ara segregació espacial, divisió social de l'espai residencial, segregació urbana/social, diferenciació residencial (Castro, 2014), o segregació residencial, concepte que s'utilitza generalment com a operativització del concepte de segregació espacial i, sovint, es fan servir com a termes sinònims (Pérez et al., 2012). Rodríguez Merkel (2014) defineix la segregació residencial com un procés en el qual els grups socials amb més poder limiten o condicionen -conscientment o inconscientment i a partir de diferents mecanismes- les oportunitats dels grups de menor poder per poder accedir al sòl urbà, donant com a resultat una separació

o distribució desigual a l'espai físic. Segons Rodríguez Merkel (2014), un grup es pot considerar segregat si les seves opcions de localització són limitades a causa de l'acció d'altres grups, és a dir, que la segregació ha de ser forçosa, involucrant grups que segreguen i grups segregats.

D'altra banda, Rodríguez Vignoli (2001) explica que existeixen diferents atributs dins la segregació residencial. Una primera línia d'atributs, és la que està relacionada amb l'estratificació socioeconòmica, on ressalten els ingressos, les condicions materials de vida, i l'educació. La segona línia d'atributs, és la vinculada amb la segmentació *biosociocultural*, on trobem la nacionalitat, el color de pell, l'ètnia, l'idioma, la religió, el país d'origen i la casta. Si s'utilitzen els primers criteris, es parla de segregació residencial socioeconòmica, i si s'utilitzen els segons, de segregació residencial racial, ètnica, lingüística o religiosa. Finalment, la segregació residencial també es pot expressar en ambdues dimensions de manera simultània. No obstant això, Rodríguez Merkel (2014) considera que tot i que el nivell adquisitiu d'una persona pot estar condicionat per atributs ètnics i/o racials, a la societat capitalista i al propietari d'un immoble no li interessen variables com el color de pell, sinó que el seu comprador estigui en condicions de poder pagar l'habitatge.

En totes les societats, les minories ètniques pateixen discriminació institucional, cultural i econòmica, i la desigualtat en els ingressos, conjuntament amb les pràctiques discriminatòries en el mercat de l'habitatge, condueixen a la concentració o segregació d'aquestes minories en determinades zones de la ciutat (Borja i Castells, 2000). Pérez et al. (2012) expliquen que una de les causes de la segregació per qüestions ètniques o racials, és el *white flight*, és a dir, la retirada dels grups privilegiats de les àrees que comencen a poblar-se de gent d'orígens o ètnies diverses, situació que segons Rodríguez Merkel (2014) dona lloc a l'aparició d'urbanitzacions tancades o condominis, les quals venen motivades pel desig de les elits i les classes mitjanes d'habitar o residir en espais més segurs, amb més espais verds, millors condicions ambientals, i lluny de tot allò que pot ser considerat perillós o que no encaixi amb el paisatge. Finalment, Borja i Castells

(2000) afegeixen que l'especificitat cultural i la reacció defensiva reforcen el patró de segregació espacial, ja que cada grup ètnic utilitza la concentració en barris com una forma d'ajuda mútua, afirmació i protecció, tenint com a resultat una doble segregació urbana: la de les minories enfront del grup ètnic dominant, i la de les minories ètniques entre elles.

3.2. Segregació i immigració a Espanya

Històricament, les grans ciutats espanyoles han estat el destí d'un gran número de població migrant. La diferència en l'actualitat, és que la població que està arribant és d'origen estranger i, especialment, extracomunitari (De Esteban et al., 2003). L'augment dels fluxos migratoris internacionals des de mitjans dels anys noranta, ha generat un increment del nombre d'estrangers a Espanya (Mujica et al., 2010), a tal nivell que entre els anys 2000 i 2010, la població espanyola nascuda a l'estranger es va quadruplicar, passant de ser menys del 4% de la població total, a quasi el 14% (Rodríguez-García, 2022). Aquest fenomen ha tingut un gran impacte en l'estructura i creixement de les ciutats, essent un dels principals factors de la transformació urbana (Mujica et al., 2010), generant profunds canvis demogràfics, econòmics i socials (Fullaondo, 2007).

La presència d'estrangers ha afavorit la dinamització del mercat de l'habitatge, la revitalització de certs districtes, i el sorgiment de noves formes lúdiques a l'espai públic (Mujica et al., 2010). Tot i això, la situació de la població immigrant en els nostres barris i ciutats, està marcada per la limitació de la seva capacitat d'elecció del lloc de residència, a causa d'una manca de recursos econòmics, l'efecte "trucada", i el menor coneixement de la ciutat d'acollida (Jiménez et al., 2020). Amb tot plegat, la transformació i diversificació dels espais socials a la ciutat, ha donat peu al debat sobre la segregació residencial ètnica dins les ciutats espanyoles (Fullaondo, 2007).

Tot i que el racisme i la segregació existeixen en totes les ciutats, els seus perfils i conseqüències no són tan marcades com a les ciutats nord-americanes. No obstant

això, sembla haver-hi una tendència en totes les ciutats --sobretot en les més desenvolupades-- a la segregació de les minories ètniques, seguint un patró semblant a la de les metròpolis nord-americanes (Borja i Castells, 2000). Els canvis que han succeït a Espanya en tan poc temps, han produït un gran impacte i de manera desigual a les diferents zones urbanes, especialment en els barris que ja havien acumulat diferents tipus de problemàtiques socials i urbanes en el passat. Amb tot plegat, la situació de la segregació en el context espanyol, s'ha convertit en una barreja entre una segregació sociodemogràfica i una ètnica-racial (Hernández de Frutos i Casares García, 2016).

Segons De Esteban et al. (2003), la situació amb la qual es troben els immigrants un cop arriben als nostres barris i ciutats, retro-alimenta la segregació espacial d'aquests, ja que acostumen a trobar-se perduts, sense saber com empadronar-se, trobar feina, aconseguir habitatge o accedir als serveis socials bàsics, situació que s'agreuja quan els individus arriben sols i no parlen l'idioma. Tot plegat obliga els immigrants a accedir a lloguers amb preus més baixos, essent habitatges més petits i en condicions deteriorades, els quals acostumen a localitzar-se en els barris més degradats. Alhora, aquesta degradació propicia l'abandonament de la població original i de l'activitat productiva, ja que l'entorn s'acaba percebent com a negatiu, generant un procés de substitució pels grups socials amb menor nivell econòmic, essent majoritàriament població immigrant. En els casos més extrems, trobem el fenomen dels "llits calents", és a dir, el lloguer d'habitacions o llits, que en molts casos condueix que puguin arribar a viure en un mateix habitatge 20 o 30 persones.

En definitiva, els immigrants es veuen condemnats a viure en condicions de clandestinitat jurídica, laboral i residencial, tenint com a conseqüència la seva ubicació forçosa als sectors més degradats de les ciutats (Delgado, 2006; Jiménez et al., 2020). Aquests processos de segregació a Espanya protagonitzats pels col·lectius d'immigrants, generen moltes restriccions per a la seva plena integració a la societat, donant peu a situacions de marginalitat (De Esteban et al., 2003). La ubicació forçosa als sectors més degradats, així com les restriccions per a la seva

plena integració, donen lloc a la “*guetització* de l’espai”, fent encara més limitades les possibilitats d’integració (De Esteban et al., 2003; Jiménez et al., 2020).

3.3. *L’estigma de la segregació*

La ciutat no sempre és significada com a perillosa en el seu conjunt, sinó que conté zones assenyalades com especialment perilloses, construint-se *cartografies de la por* (Segura, 2009). Això ens condueix necessàriament a parlar de l’estigma que pateixen alguns barris i espais urbans. Segons Goffman (1998, citat en Elorza, 2019), la societat categoritza les persones definint els seus atributs que es perceben com a naturals, els quals poden ser considerats estigmes quan són negatius. Pyszcsek (2012) parla d’estigmes espacials referint-se als espais considerats insegurs i que denoten “una degradación en su identidad, conformada por las representaciones sociales” (p. 45). El fet que s’identifiquin certs espais com a perillosos, inclús quan la majoria de les persones no tenen un coneixement directe d’aquests, és perquè la por a allò desconegut i la por a allò estigmatitzat es conjuguen (Segura, 2009).

La segregació i l’estigma territorial estan íntimament relacionats, ja que la segregació produeix efectes negatius en el territori, vinculats a la quotidianitat i benestar de les persones (Barahona, 2018). Comprendre la segregació va més enllà de reconèixer el procés de distribució desigual de béns i serveis en l’espai, atenent també “las construcciones de sentidos (representaciones, descalificaciones, estigmatizaciones, etcétera) que se constituyen como fundamentos de ellos” (Elorza, 2019, p. 93). Segons Wacquant (2007, citat en Elorza, 2019), existeix un poderós estigma associat a residir en espais segregats, ja que l’espai es constitueix com a representació de l’alteritat a través de l’estigma, és a dir, de “l’altre” diferent, llunyà i estrany. D’altra banda, l’estigmatització territorial també té com a conseqüència l’estigmatització dels seus residents, és a dir, que tant el lloc com els residents carreguin amb el mateix estigma (Pyszcsek, 2012). A més a més, l’estigma també es transfereix dins del barri, ja que els llaços socials es veuen

debilitats, fet que propicia les rivalitats i estigmatitzacions cap a “l’altre” (Ramírez, 2015, citat a Moore, 2018). Així, els barris populars acostumen a reduir-se a categories com les de barris perillosos, zones vermelles, barris de delinqüents, barris violents, etc., imatge que acostumen a difondre els mitjans de comunicació i actors externs a aquests barris (Cuenca, 2016). Amb tot plegat, les representacions són una força activa de segregació, exercint exclusió simbòlica i material als qui resideixen en barris de “mala fama”, condicionant i deteriorant les condicions de vida de la seva població (Elorza, 2019).

Un aspecte molt arrelat a l’estigma de la segregació, és la por al *ghetto*, fenomen que va començar a tenir importància dins les ciències socials a principis del segle XX amb els estudis de l’Escola de Chicago (Aramburu, 2000), essent un instrument de tancament i control social que té com a funció confinar la població estigmatitzada per així neutralitzar l’amenaça que suposen (Delgado, 2011; Wacquant, 2004). No obstant això, Wacquant (2004) adverteix que ni totes les àrees urbanes arruïnades, ni totes les àrees segregades, ni els veïnats ètnics, són necessàriament guetos. Tal com explica Aramburu (2000), el discurs dominant acostuma a repudiar la concentració urbana d’immigrants, evocant l’imaginari del gueto sota la idea que l’immigrant és propens a *guetitzar-se*. Per tant, el gueto, que és l’estigmatització de la concentració d’immigrants, fa referència a una comunitat que s’aïlla, no s’integra i/o assimila, i també a l’imaginari de la degradació urbana, on hi ha conflicte i incivisme. En paraules de Delgado (2006), la mala reputació del gueto s’ha vist augmentada, a causa del discurs que l’associa amb la marginalitat, el desordre, el vici, la desviació i el delicte, essent imatges que es repeteixen constantment en el discurs oficial.

Segons Barahona (2018), la gent que habita aquests espais estigmatitzats pot tenir diferents respostes a l’estigma. D’una banda, trobem aquelles on s’abandona materialment i simbòlicament el territori, on els habitants busquen fer vida fora del barri, o tancar-se i aïllar-se en el món privat sense fer vida en comunitat. En altres ocasions, s’adopta l’estigma, és a dir, els habitants s’ajusten a ell adoptant conductes com la delinqüència, l’abandonament escolar, o la drogoaddicció.

D'altra banda, també trobem respostes com la de l'organització popular, on la població busca alternatives.

4. Por i desconfiança a l'alteritat

4.1. Els “altres” perillosos

Fins aquí, s'ha exposat l'existència d'una por a la ciutat i l'espai públic, així com una por als barris i zones segregades i estigmatitzades, fenomen que troba una de les seves explicacions en el fet que són espais ocupats pels “altres” considerats perillosos, o el que Borja (2000) anomena les “classes perilloses” de la societat. Per a Valadez (2014), l'alteritat, que fa referència a l'existència de “l'altre” diferent del “jo”, és una construcció social i no una mera percepció del subjecte, un marcatge que pot derivar en un sentiment de superioritat i por a la diferència, i per tant en una situació de desigualtat. Així, la nostra relació amb l'altre, està determinada no només per la nostra subjectivitat, sinó també per l'ordre sociocultural, econòmic i polític imposat (Valadez, 2014). Tot plegat, genera una situació de por i sospita que influeix en les formes de socialitzar en l'espai urbà, així com la tendència a marcar un distanciament i evitació dels espais públics on es detecta la presència i figura d'aquests “altres” diferents, estranys i perillosos, reforçant l'estigmatització dels espais (Segura, 2009).

Per Borja (2008), són els joves, els immigrants i els pobres els principals col·lectius estigmatitzats pels mitjans de comunicació, pels partits polítics i per les autoritats, tenint com a objectiu obtenir vots fàcilment. Tot i que només una petita porció de la població immigrant està relacionada amb fets delictius, això ja és suficient per culpabilitzar-los, essent encara més fàcil si la llengua, la religió, el color de pell o les diferents pautes de comportament manifesten la seva diferència en l'espai públic, que és un espai conflictiu (Borja, 2008). Amb tot plegat, l'immigrant acostuma a ser concebut com a portador de perill, de robatori i d'agressió, així com una amenaça per a la “nació”, havent-hi discursos que l'associen amb el terrorisme i el tràfic de persones (Etcheverry, 2010). En relació amb això, cal destacar que els fills i filles d'immigrants, sovint també són vistos

com a immigrants, és a dir, com a “altres”, tot i no haver migrat mai (Borrego, 2003). Respecte als joves, Borja (2008) explica que aquests no repeteixen ni assumeixen les pautes heretades dels adults, i a més a més tenen una presència superior a l'espai públic que en altres èpoques, factors que propicien la seva estigmatització, de la mateixa manera que succeeix amb el que l'autor anomena “lletjos i pobres”, és a dir, aquells que pertorben l'espai públic “idíl·lic”.

Amb tot plegat, parlar de fenòmens com el racisme, la xenofòbia, l'aporofòbia, i l'alterofòbia, es torna imprescindible. Stolcke (2000) presenta el concepte “xenofòbia” com a expressió de l'antagonisme que es manifesta contra els immigrants a Europa, és a dir, una desconfiança i hostilitat cap als desconeguts on es qüestiona més la cultura que la “raça”. En el context europeu, enfront de l'arribada d'immigrants extracomunitaris procedents d'Àfrica, Amèrica Llatina i Àsia, han aparegut una sèrie de discursos que exalten la identitat i integritat nacionals, posant de manifest la pèrdua de la pau social en la convivència, a causa de l'amenaça que suposen els immigrants i els seus costums culturals (Stolcke, 2000). A més de la discriminació i el prejudici basats en l'amenaça a la identitat col·lectiva i als valors individuals i col·lectius, com ara l'obediència, el treball o la disciplina, Checa et al. (2010) fan menció a la inseguretat econòmica, produint-se una sensació d'amenaça, inseguretat i competència pels recursos limitats i desiguals. Des d'aquesta perspectiva, el fet de cedir drets a la minoria estrangera va en detriment als de la majoria autòctona, essent un instrument de conflicte i discriminació. A més a més, segons els autors, l'increment de la xenofòbia també està relacionat amb les oposicions ideològiques, polítiques, i el sentiment nacionalista i ciutadanista, on les persones amb un marcat caràcter polític i religió es posicionen en contra de la convivència intergrup al. Així, des de l'àmbit polític, han aparegut discursos que assegurin que l'ús que fan els immigrants dels serveis socials, va en detriment dels usos dels nacionals que són els que ho possibiliten amb els seus impostos (Checa et al., 2010).

Respecte al racisme, Rodríguez-García (2022) explica que malgrat saber que les “races humanes” són una ficció biològica, la realitat mostra que la construcció de

la raça, així com el consegüent racisme i racialització, són fets socials reals que afecten la vida de les persones, ja que la raça està fortament arrelada a l'estructura de les institucions polítiques, econòmiques, socials i culturals. Tot plegat implica no només l'existència del racisme biològic o clàssic, sinó també del que s'anomena "nou racisme", "neo-racisme diferencial" o "fonamentalisme cultural" (Barker, 1981; Taguieff, 1988; Stolcke, 1995, citats en Rodríguez-García, 2022), on la raça biològica és reemplaçada per la cultura per mantenir aquesta discriminació o superioritat, essent les diferents cultures enteses com a entitats incompatibles i fixes.

En relació amb la xenofòbia i el racisme, Cortina (2017) introdueix el concepte "aporofòbia", i el defineix com el rebuig, por, odi, aversió, repugnància o hostilitat cap als pobres, assenyalant que l'ascens de la xenofòbia a Europa no troba la seva arrel només en l'ètnia, la raça ni l'estrangeria, sinó també en la pobresa. Un altre concepte encunyat per San Román (1996, citat a Rodríguez-García, 2022) és el d'alterofòbia, que engloba qualsevol ideologia de rebuig o d'exclusió a l'altre, independentment del criteri d'exclusió. D'altra banda, el fenomen de la islamofòbia i la maurofòbia són aspectes importants a destacar en relació amb els imaginaris de la por cap als immigrants en el context espanyol. Des del segle VIII fins a l'actualitat, diversos episodis històrics han afavorit el sorgiment a l'imaginari espanyol d'una imatge negativa dels marroquins en particular, i dels musulmans en general, una percepció plena de prejudicis que relacionen els marroquins amb la crueltat, la mandra, el fanatisme i el salvatgisme (Corrales, 2002).

Amb tot plegat, existeixen diversos estudis que demostren la realitat discriminatòria cap a la població immigrant. Segon Rodríguez-García (2022), dins del context espanyol i europeu, el color de la pell i altres trets físics són marcadors de les dinàmiques d'exclusió i inclusió i del tracte diferencial, essent un exemple les pràctiques discriminatòries per accedir a l'habitatge, o la discriminació derivada de les actuacions policials basades en perfils ètnics. Pel que fa a la figura de la policia, Etcheverry (2010) explica que la por que sent la població immigrant cap a la policia, és conseqüència d'un sentiment d'inadequació basat en l'accent i

en característiques fenotípiques com el color de pell, tenint com a conseqüència un sentiment de manca de llibertat a l'espai públic. En el seu estudi, Aramburu (2000) exposa l'existència d'al·lusions essencialistes i culturalistes que evoquen diversos mals en relació amb els immigrants, on la “classe” i la “cultura” són arguments que s'utilitzen per justificar pràctiques o discursos de segregació, així com per fer menció a l'existència d'una convivència conflictiva vers les “cultures dels immigrants”, en contraposició amb la cultura nacional que es concep com a cívica i civilitzada. Tot i això, Aramburu (2000) insisteix en el fet que no es pot establir una separació ferma entre aquests criteris, ja que molts cops es combinen, és a dir, que les consideracions classistes, cultural-nacionalistes i racialistes es superposen.

4.2. Els “nous” perillous: joves, immigrants i pobres

Com hem vist en l'apartat anterior, la categoria “immigrant” es construeix com una consigna, és a dir, és fictícia, estructurada en el sistema mental de la societat, i carregada d'estereotips i prejudicis que donen lloc a actituds de rebuig cap als immigrants (Sánchez, 2012). Respecte a la figura del pobre, que acostuma a ser associada amb la de l'immigrant, també existeixen nocions i percepcions de por, perill, inseguretat, sospita, odi, aversió, repugnància, hostilitat i rebuig (Borja, 2008; Segura, 2009; Valadez, 2014). Finalment, una tercera figura que han esmentat diversos autors, és la del jove com a categoria estigmatitzada, essent una figura entesa com un “altre” diferent que genera sospita, por i desconfiança (Borja, 2008; Segura, 2009). Ara bé, també ens podem preguntar què passa si s'és les tres coses, és a dir, jove, immigrant --o fill d'immigrants--, pobre, i resident en barris populars i/o estigmatitzats.

Des de la perspectiva antropològica, la joventut és una construcció cultural relativa a l'espai i al temps, on cada societat organitza la transició de la infantesa a l'edat adulta de formes variades, creant discursos i un seguit d'imatges culturals associades als joves (Sánchez García i Hakim, 2014). En el context català, tal com indiquen Piédrola i Fabra (2020) en el Pla Nacional de la joventut de Catalunya, la joventut -que oscil·la entre els 16 i els 29 anys- és definida com un període del

cicle vital, associada a canvis biològics i psicològics, d'actituds i rols socials, així com de transició cap a una situació d'autonomia i exercici de la ciutadania. Segons Schmitt (2012), la joventut apareix en contraposició de l'edat adulta, encarnant el caos, l'impuls, la proximitat al desig, i l'afany de sensacions, que fa pensar en una necessitat d'educar, orientar, guiar i integrar els joves en el model civilitzador establert. Així, els joves són vistos com a projectes possibles i motors de canvi, alhora que personifiquen la transgressió a l'ordre, essent considerats portadors de mort, violència, delinqüència, hedonisme o addicció, essent la nit el moment de major risc.

Segons Borja (2008), els joves tenen una presència superior en l'espai públic que anys enrere, fenomen que per González (2012) és degut a les dificultats que tenen per trobar feina, disposant de manca de diners i de més temps lliure, tenint com a conseqüència que es facin notar més a l'espai públic, presència que segons Feixa (2013) sempre ha estat problemàtica, ja que els joves acostumen a ser víctimes de representacions mediàtiques que els estigmatitzen. En relació amb això, Segura (2009) explica que els joves són un dels grups associats a la delinqüència i al consum d'alcohol i drogues, essent també el grup que més por té a la policia. D'acord amb això, Cevallos Tejada (2013) assegura que existeix la percepció que els joves irrompen l'espai públic amb un seguit de molèsties socials, com ara ritmes musicals escandalosos, pràctiques delinqüents i violentes, i ètiques i estètiques estereotipades, condemnades i reprimides pels adults. Amb tot plegat, s'estigmatitza als joves i se'ls assenyala com a subjectes que implanten el terror un cop irrompen l'espai públic, essent potencials generadors de violència i bogeria.

Alhora, és imprescindible tenir en compte altres variables com el gènere, la classe, i el grup ètnic com a elements transversals (Sánchez García i Hakim, 2014). Segons Canellas (2007), en el context Barceloní, les queixes sobre "l'ocupació" dels joves al carrer són degudes al fet que aquests representen la immigració, generant un seguit de polèmiques, denúncies i debats. Si bé els joves de diferents països mantenen el costum de socialitzar al carrer, aquesta presència és viscuda de forma contradictòria pels autòctons. Alhora, el fet que alguns equipaments d'activitats

esportives o musicals tinguin preus que molts joves no es poden permetre, fa que el carrer, la plaça i els parcs, és a dir l'espai públic, siguin llocs de relació i d'oci. Segons Canellas (2007), això ha donat peu a diverses intervencions policials i a l'eliminació de mobiliari urbà per dispersar aquests grups.

Per Canellas (2007), un dels motius de la incomoditat que genera la presència de joves immigrants en general, és que han fet evidents les mancances de les polítiques educatives, socials i juvenils. Els joves descendents de la immigració, es troben menys preparats que els seus iguals d'origen nadiu, enfrontant-se a un context de transició a l'edat adulta amb un risc d'exclusió social més gran del que van trobar les seves famílies (Carrasco et al., 2018). Espanya està al capdavant d'Europa en l'índex d'Abandonament Prematur de l'Educació i la Formació, així com en el grau més alt de polarització per naixement-nacionalitat. Les dades indiquen que els joves d'origen estranger sense formació postobligatòria tripliquen --en el cas de les noies-- i quadrupliquen --en el cas dels nois-- el percentatge dels d'origen o nacionalitat espanyola (Carrasco, 2023). Tot plegat, els situa en posicions més vulnerables davant de l'atur juvenil, en un context amb més inseguretat jurídica i social, essent un indicador d'un procés progressiu de risc d'exclusió social i de desigualtat (Carrasco et al., 2018).

Respecte a la idea de risc entorn dels joves llatinoamericans a l'espai públic, Canellas (2007) explica que és degut a diversos motius. D'una banda, els joves immigrants són considerats "altres" estranys que amenacen l'ordre social establert, ja que si a la joventut se li afegeix el fet de ser estranger i els prejudicis que això comporta, aquests joves acaben sent classificats com a sospitosos de forma automàtica. També, cal afegir la major presència masculina a l'espai públic (Canellas, 2007), essent el sexe masculí i la joventut dues variables criminològiques explicatives de la delinqüència (García España, 2019). Segons Canellas (2007), en el cas dels joves provinents de l'Amèrica Llatina, la seva presència al carrer és percebuda com a poc productiva, ociosa, i a conseqüència de la immigració de les mares, essent associats amb la delinqüència i la criminalitat.

En relació amb aquesta idea de risc, no podem deixar de banda el fenomen de les “bandes juvenils”, les quals s’han convertit en el nou enemic comú sota la mirada estigmatitzada de l’opinió pública i els mitjans de comunicació (Cevallos Tejada, 2013). Giliberti (2014) explica que l’etiqueta de la “banda” s’inspira en el concepte anglosaxó *gang*, que segons Klein et al. (2006, citat en Giliberti, 2014) fa referència a un grup juvenil amb una identitat grupal definida per la participació en activitats delictives, essent un grup amb orientació al carrer i altres espais públics. Canellas (2007) assegura que el perill associat a la presència de joves d’origen llatinoamericà als espais públics, és degut a la possible vinculació amb les “bandes llatines”, fenomen que la premsa catalana va presentar amb idees bàsiques com la lluita per l’apropiació del territori, l’estètica *rapera*, i diferents delictes com el tràfic de drogues, la captació de menors, la prostitució i les agressions. Amb tot plegat, es va crear una imatge distorsionada dels joves d’origen llatinoamericà residents a Barcelona, sobretot dels que compartien el gust per l’estil musical i l’estètica del rap, tenint com a conseqüència que la seva presència a l’espai públic generés sospites sobre si pertanyien a organitzacions delictives, fenomen que continua existint en la quotidianitat dels pobles i barris barcelonins.

Aquesta percepció es veu reforçada quan els joves resideixen en barris estigmatitzats o populars, entrant en joc la variable de la classe social. Cuenca (2016) explica que una de les conseqüències que ha tingut la visibilització dels joves com a partícips d’actes delictius o de violència en el context colombià, és l’estigmatització dels barris populars i dels joves que hi viuen. Algunes de les categories amb les quals es fa referència als joves d’aquests barris, són les de *pandiller*, delinqüent, lladre, violador, drogoaddicte, mandrós, viciós, etc. (Cuenca, 2016). Bayón i Zabaleta (2022) asseguren que la *demonització* dels joves de sectors populars contribueix a reproduir el control social i la desigualtat a partir del rebuig i la por, afectant en la seva vida quotidiana, així com en les seves relacions amb la policia, el barri, el carrer, l’escola i l’espai públic. Segons els autors, alguns dels marcadors de rebuig són el color de pell, la moral, el llenguatge, la roba, la música, i els noms. En el seu estudi amb joves de les perifèries de Buenos

Aires, Kessler i Dimarco (2013) asseguren que aquests són conscients dels estereotips socials negatius que pateixen, de la mateixa manera que la majoria dels residents dels seus barris, però potenciats pel fet de ser no només pobres, sinó també joves, essent associats amb la delinqüència i la violència. A més a més, l'increment de l'acció policial promoguda per la creixent demanda de seguretat, s'orienta cap al conjunt de joves de sectors populars, essent identificats socialment com a alteritat amenaçant. Amb tot plegat, si els controls policials recauen sempre en els grups socials prèviament estigmatitzats, aquesta mena d'esdeveniments en la via pública aguditzen la sensació de sospita per part de la població (Kessler i Dimarco, 2013).

No obstant això, Cuenca (2016) assegura que en aquests barris populars, els joves produeixen més cultura que violència, a partir de pràctiques socioculturals com la música. Els joves d'aquests barris tenen una gran necessitat de resistir la imatge estigmatitzada i d'exclusió, així com d'expressar-se i dir el que senten i pensen, factor que s'agreuja quan estan exposats a més discriminacions com el color de pell o la forma de vestir. Destacant l'impacte positiu del rap i la música en la vida dels joves, Cuenca (2016) assegura que aquests troben en la música una alternativa per a la seva vida. Així, els joves prenen referents identitaris que expressen amb la vestimenta, el cos, els consums culturals, i els espais públics que ocupen, fet que té com a objectiu no només afirmar la seva presència, sinó també interpel·lar l'ordre social que només vol validar el model de jove que se situa en els nivells socioeconòmics mitjans i alts, així com lluitar contra la injustícia i la desigualtat (Cuenca, 2008). Amb tot plegat, la música funciona com un espai de resistència tàctica, on els joves s'apropien dels discursos i imatges negatives i demonitzades en les seves lletres i estils de cúmbia, rap i *reggaeton*, que després comparteixen en diverses plataformes com YouTube o Spotify (Bayón i Zabaleta, 2022).

Preguntes, objectius i metodologia de la investigació

1. Interrogants, objectius i hipòtesi

Aquest treball parteix d'un interrogant inicial que planteja quins són els factors socio-espacials que incrementen l'imaginari o percepció de perill atribuït als barris populars i/o segregats en el context barceloní. Aquest interrogant es tradueix en l'objectiu principal de la investigació, que proposa analitzar les característiques o factors socio-espacials que incrementen l'imaginari social de perill atribuït als barris populars en el context barceloní. Tanmateix, aquesta investigació s'ha realitzat en el context d'un projecte col·laboratiu amb l'Ajuntament de Santa Coloma de Gramenet, tenint com a repte identificat "com assolir una imatge positiva del barri del Fondo per part dels seus habitants", essent llavors el cas de la investigació el barri del Fondo de Santa Coloma de Gramenet. Tot i que ambdós objectius, a priori, semblen ser diferents, l'objectiu principal de la investigació és imprescindible per poder assolir l'objectiu del projecte o repte identificat. En altres paraules, per poder buscar maneres per assolir una imatge més positiva del barri, és imprescindible, primer de tot, veure quins factors propicien que existeixi una imatge negativa de la zona.

Amb tot plegat, aquí es contemplen dues hipòtesis. La primera, que la percepció que es té dels *joves estrangers* dels sectors populars a l'espai públic, incrementa l'imaginari o percepció que relaciona aquests barris i els seus espais amb la por i el perill. La segona, que són precisament aquests joves els *potencials agents de canvi* i transformació social per a la millora de la imatge d'aquestes zones. Tot i que en la hipòtesi posem al centre el paper i figura de la joventut estrangera o de famílies d'origen estranger, per poder assolir l'objectiu principal és imprescindible contemplar altres factors socioterritorials que poden influir en la imatge existent sobre el barri, contemplant la dimensió social i també la dimensió física. Per aquest motiu, de l'interrogant inicial han sorgit un seguit d'interrogants derivats que s'han traduït en els següents objectius:

1. Estudiar la situació socioeconòmica i territorial del barri.
 - 1.1. Descriure el passat i la història del barri.
 - 1.2. Estudiar les problemàtiques socioeconòmiques existents.
 - 1.3. Analitzar les característiques sociodemogràfiques i territorials del barri.
2. Analitzar els diferents discursos existents sobre el barri i la seva imatge.
 - 2.1. Estudiar els discursos i imatge del barri per part dels seus habitants i dels que no habiten el barri.
 - 2.2. Descriure els sentiments de pertinença o no-pertinença, o d'orgull i no-orgull al barri.
 - 2.3. Analitzar els discursos dels mitjans de comunicació i dels polítics sobre el barri.
3. Analitzar la visió o percepció que es té de l'espai físic del barri.
 - 3.1. Estudiar els discursos i demandes respecte a l'espai físic de la zona.
 - 3.2. Descriure les dinàmiques de socialització i ús de l'espai públic del barri.
 - 3.3. Analitzar els discursos que relacionen els espais públics amb el perill, posant especial atenció als indicadors o mesuradors de seguretat i inseguretat que s'utilitzen en aquests discursos.
4. Estudiar les construccions i percepcions de l'alteritat al barri.
 - 4.1. Analitzar els discursos existents sobre "l'alteritat" en relació amb les nocions de seguretat i inseguretat, o adequació i inadequació en l'espai públic.
 - 4.2. Estudiar els diferents discursos i percepcions respecte a la immigració i la diversitat cultural.
 - 4.3. Descriure les dinàmiques de convivència i les relacions veïnals.
5. Analitzar el paper del jovent en relació amb la percepció que es té del barri.
 - 5.1. Estudiar la situació socioeconòmica i educacional del jovent del barri.
 - 5.2. Analitzar els discursos i percepcions existents sobre la joventut d'origen estranger o de famílies d'origen estranger.

- 5.3. Descriure les experiències dels joves del barri en relació amb la percepció que es té d'ells i de la seva presència a l'espai públic.

2. Metodologia i tècniques d'investigació

Tenint en compte que aquesta investigació pretén analitzar l'imaginari social o percepció en relació amb un espai geogràfic i un sector de la població que l'habita, la metodologia de la investigació ha estat necessàriament *qualitativa*, ja que implica una proximitat amb les persones amb les quals treballem, accedint a les seves perspectives, significacions, formes de viure i de pensar des dels seus marcs de referència (Ballestín i Fàbregues, 2018). El mètode escollit ha estat *l'estudi de cas*, pel fet que en aquesta investigació tractem el context específic d'un barri, amb unes característiques concretes en un temps molt limitat i, tot i que en molts aspectes aquest treball pot arribar a ser representatiu per a altres casos, aquí es considera que és millor no generalitzar i interpretar els resultats com a particulars del context sociocultural, econòmic i geogràfic en el qual se centra la investigació (Ballestín i Fàbregues, 2018).

El cas d'aquesta investigació és *el barri del Fondo de Santa Coloma de Gramenet*, i les unitats d'observació han estat diverses. En total, s'han fet catorze visites al barri del Fondo, essent aproximadament 30 hores d'observació. D'una banda, vaig assistir a actes culturals realitzats al barri, com la Diada de la Primavera i la Diada de Sant Jordi, així com a una reunió a la biblioteca del Fondo amb les entitats del barri. D'altra banda, es van fer dues sortides per la zona amb professorat i estudiants dels màsters en Antropologia i Geografia. En dues ocasions, vaig fer visites al barri guiades per dos informants. Finalment, la resta de visites al barri van consistir a fer diverses passejades, no només per observar el paisatge i el que succeïa, sinó també per habitar-me, familiaritzar-me amb la zona, i formar part del paisatge. En definitiva, vaig fer observació gairebé de tot el barri, sobretot de la plaça del Rellotge, la plaça Mediterrània, la zona del metro, la biblioteca, el mercat, i la zona del Fondo Alt, així com vaig visitar diferents comerços de la zona. Cal tenir en compte que el barri del Fondo no és una illa

separada dels barris del voltant, motiu pel qual també s'ha fet observació en espais fronterers que, probablement, formen part d'altres barris.

Respecte a la *mostra*, en total s'ha accedit a catorze informants amb perfils molt diversos pel que fa a l'edat, el gènere i l'origen, així com per la seva relació o vinculació amb el barri, tot plegat amb l'objectiu de tenir diferents punts de vista i donar la major representativitat al veïnat de la zona. D'una banda, sis d'ells són habitants del barri: la Mei¹, una dona de cinquanta-dos anys d'origen xinès; l'Albert, un home de setanta-tres anys nascut a Osca, tot i que va arribar a Barcelona essent tan sols un nadó; el Ramón, un home de cinquanta-quatre anys d'origen andalús; la Naima, una dona de cinquanta-cinc anys originària del nord del Marroc; el Picante², un noi de vint-i-sis anys d'origen dominicà; i el Panchi³, un noi de vint anys nascut a l'Equador. D'altra banda, la mostra contempla cinc informants que viuen en barris de Santa Coloma propers al Fondo, essent persones molt familiaritzades amb el barri i amb les seves entitats. Inclús, alguns d'ells viuen en barris fronterers, essent pràcticament també veïns i veïnes del Fondo. Aquests són l'Omar, un home de quaranta-un anys nascut a Bangladesh; la Salma, una dona de trenta-set anys també originària de Bangladesh; la Soraya, una dona de trenta-nou anys d'origen marroquí; el Chen, un noi de dinou anys d'origen xinès que va arribar a Barcelona amb tan sols dos anys; i l'Abaven, un home de trenta-dos anys nascut a Armènia. Els altres tres informants són l'Alicia, una dona de quaranta-tres nascuda a Barcelona que treballa com a tècnica de comunicació en una entitat de Santa Coloma; el Jordi, un home de trenta-cinc anys també barceloní que treballa com a educador social en una fundació de la zona; i el Carlos, un home de quaranta-vuit anys nascut a Mataró que treballa com a educador social en una escola del barri. Excepte el Picante i el Panchi, la resta són persones molt implicades en el teixit associatiu del barri.

Les estratègies de mostreig han estat una combinació entre el *mostreig per*

¹ Els noms dels informants són noms ficticis, alguns escollits per la investigadora. S'ha decidit anonimitzar-los per preservar la seva privacitat i donar-los més llibertat a l'hora de parlar de diferents fenòmens del barri.

² Picante és el nom artístic del jove, el qual va voler expressament que es fes servir aquest.

³ Panchi és el sobrenom del jove, el qual va voler que féssim servir aquest nom.

convivència i la bola de neu. D'una banda, es va poder accedir a onze informants gràcies als tècnics del Servei de Convivència, Desenvolupament Comunitari i Civisme, els quals em van facilitar els contactes després de fer una selecció a partir d'un llistat d'entitats del barri. D'altra banda, el Picante, va ser contactat via Instagram després de veure uns vídeos al YouTube on feia música sobre el barri i, posteriorment, em va presentar al Panchi, un amic seu. Finalment, la Mei me la va presentar el Chen, un altre informant.

Les *tècniques d'investigació* que s'han utilitzat són l'observació, l'observació participant, les entrevistes semiestructurades, els grups focals, els *Mental Maps*, i l'anàlisi documental. En relació amb l'*observació*, vaig realitzar diversos passejos pel barri, no només per familiaritzar-me amb l'entorn i el seu paisatge, sinó també per veure les dinàmiques de sociabilitat en els espais. Tot i que es va procurar fer observació de tot el barri, van destacar les observacions de la plaça de Rellotge, la plaça Mediterrània, la biblioteca, el mercat i la zona del metro, així com els passejos a la zona de Fondo Alt, i les visites a diferents comerços del barri. Pel que fa a l'*observació participant*, es va participar en les activitats de la Diada de la Primavera i la de Sant Jordi, que es van celebrar a la plaça del Rellotge, així com en una reunió a la Biblioteca del Fondo amb les entitats del barri. El registre de les dades observades durant tota l'estada al camp (aproximadament trenta hores d'observació en catorze visites a la zona) es va realitzar en un *diari de camp* que inclou anotacions descriptives i reflexives, així com teòriques i personals, i fotografies (Ballestín i Fàbregues, 2018).

Les *entrevistes* han estat imprescindibles pel que fa a l'obtenció d'informació necessària per a la investigació, ja que van permetre tractar tots els temes que es plantegen en els objectius, així com altres aspectes rellevants que no es van poder observar, accedint al "perquè" de les coses, així com al pensament subjectiu dels informants en relació amb els imaginaris sobre el barri i els seus habitants. A partir de l'elaboració d'un guió de temes i subtemes flexible que possibilités la formulació de preguntes noves, es van fer nou *entrevistes semiestructurades*, que van ser enregistrades amb la gravadora del mòbil, tot plegat amb el consentiment

informat oral⁴ dels participants. D'altra banda, es van fer dues *entrevistes grupals*: una amb l'Omar, la Salma i la Soraya, i l'altra amb el Picante i el Panchi. Aquestes entrevistes, que anaven a ser individuals, en l'últim moment es van acabar fent en format de grup i de manera molt improvisada, seguint el mateix guió que en les entrevistes individuals. La dinàmica d'aquestes entrevistes grupals, van ser semblants a la dels *grups focals*, ja que van ser entrevistes de caràcter exploratori, i com a investigadora vaig controlar la participació de cadascun dels informants establint un ordre (Ballestín i Fàbregues, 2018). Aquestes entrevistes, també van ser enregistrades amb la gravadora del mòbil, després que els informants donessin el seu consentiment. Amb tot plegat, les entrevistes van permetre tractar tots els temes plantejats als objectius, essent la tècnica més important de la investigació.

Alhora, en totes les entrevistes es va introduir un apartat on es va fer servir una tècnica semblant a la dels *Mental Maps* (Brennan-Horley, 2010), amb un mapa del Fondo⁵. Concretament, aquesta tècnica es va fer servir sense saber que existien els *Mental Maps*, motiu pel qual es pot considerar que ha estat una tècnica molt experimental i dissenyada per la investigadora. Aquesta activitat, que formava part d'un dels temes o apartats del guió d'entrevista sobre l'espai públic del barri, va consistir a demanar als participants que encerclassin amb un color negre els límits del barri en el mapa, així com que posessin un asterisc en els seus punts de referència, un cercle blau en els seus llocs preferits i més utilitzats pel veïnat, un triangle lila en els llocs que més utilitzaven els joves i, finalment, que pintessin de color vermell les zones que consideraven més perilloses, i de color verd les que consideraven més segures. Tot plegat, tenia com a objectiu obtenir un plànol directe i visual dels imaginaris de perill i seguretat, veure quins espais acostumaven a fer servir els habitants i, concretament, els joves, així com analitzar si hi havia alguna mena de coincidència entre la presència d'algunes

⁴ Es va redactar un consentiment informat en format oral, el qual es va llegir als informants perquè ells donessin el seu consentiment també de forma oral. Tot plegat va ser enregistrat amb la gravadora del mòbil.

⁵ El mapa utilitzat, que es troba a l'Annex 1 del treball, ha estat realitzat pel Beñat Azkoitia, un company del Màster en Estudis Territorials i Planejament de la UAB, que va fer el mapa per a aquesta investigació com a favor personal.

persones a l'espai i el perill, combinant l'elaboració del mapa amb les explicacions dels informants. En total, es van realitzar tretze mapes, ja que el Picante i el Panchi el van voler fer conjuntament.

Finalment, també s'ha emprat la tècnica de *l'anàlisi documental*, que ha complementat molt bé totes les tècniques anteriors. Amb aquesta tècnica, s'ha pogut descriure la història del barri, a partir de les obres “De suburbi a ciutat. El Pla Popular de Santa Coloma de Gramenet” d'Antxustegi-Etxearte (2014), i “El Fondo, cruïlla de cultures. Crònica urbanística d'un barri marcat per la immigració” de Rodríguez (2019), així com descriure les dades socioeconòmiques i territorials de la zona a partir del document de la Diagnosi del Fondo de l'Ajuntament de Santa Coloma de Gramenet (2020). També, s'han analitzat algunes notícies sobre el barri en diferents diaris digitals, així com el discurs existent sobre el Fondo en les xarxes socials d'alguns grups polítics de dretes de la zona, tot plegat per veure quins discursos sobre el barri es (re)produeixen des d'aquests grans altaveus. Finalment, també s'han utilitzat alguns vídeos de YouTube, concretament, s'ha fet servir el vídeo “El barrio del Fondo. Santa Coloma” del canal BCN a pie de calle (2021) per afegir algunes cites d'alguns informants que surten en el vídeo, així com la cançó “Un delincuente” del canal El Gordito Picante Oficial (2023), per analitzar la imatge que projecta sobre el barri, així com l'apropiació de l'estigma en les seves lletres.

Pel que fa a *l'anàlisi de les dades*, totes les entrevistes van ser transcrites literalment en diferents documents Word. En relació amb el diari de camp, que es redactava hores després de cada visita al barri en un diari digital format Word, es va organitzar per dates i amb títols temàtics segons el que passava en cada estada al camp. Tot el material documental esmentat anteriorment, va ser buscat abans, durant i després de la retirada del camp. Seguint els consells de Ballestín i Fàbregues (2018), després de transcriure les entrevistes, es va començar fent una lectura preliminar de tot el material. El següent pas va ser la “reducció” de les dades, categoritzant-les i, posteriorment, codificant tant les entrevistes com el diari de camp amb el programari Atlas.ti. Seguidament, es van comparar els diferents fragments de cada codi, per així elaborar una explicació i interpretació

de tot plegat. Finalment, es va fer un índex temàtic per així, posteriorment, començar a redactar els resultats seguint l'ordre establert. Respecte als tipus d'anàlisi de les dades, d'una banda, s'ha fet una *anàlisi qualitativa del contingut*, ja que s'ha treballat des d'una lògica associativa i comparativa entre diferents categories. D'altra banda, també s'ha fet una *anàlisi del discurs*, pel fet que els elements significants del discurs de l'imaginari sobre el barri i un sector de la població, així com l'estructura significant que organitza aquestes definicions i subjectivitats, a partir dels seus diferents contextos de producció, també han estat contemplats (Ballestín i Fàbregues, 2018).

El context etnogràfic: el barri del Fondo de Santa Coloma de Gramenet

Fang a les sabates. Nits sense fanals. Carrers estrets que serpentejen muntanya amunt. (...). Els edificis s'amunteguen al suburbi. (...). Ni places, ni arbres. Correus de nens juguen al carrer. Passeu, passeu: això és la Santa Coloma dels anys setanta; la ciutat desbordada per la immigració i l'avarícia especulativa.

(Antxustegi-Etxearte, 2014, p. 27)

El barri del Fondo està situat a la zona sud del municipi de Santa Coloma de Gramenet, i és fronterer amb els barris de Santa Rosa, Can Mariner, El Llatí i el Centre, així com amb la ciutat de Badalona (Ajuntament de Santa Coloma de Gramenet, 2020). Però, Santa Coloma de Gramenet va ser un municipi rural abans del malson urbà (Antxustegi-Etxearte, 2014). El Fondo, nom que fa al·lusió a la seva orografia accidentada situant-se al fons del poble, era un nucli agrícola allunyat del poble, habitat per camperols i comerciants barcelonins que tenien la seva segona residència (Rodríguez, 2019). Entre 1920 i 1930 la població de Santa Coloma de Gramenet es va multiplicar fins als 12.000 habitants, amb l'arribada d'una onada migratòria atreta per la feina que oferia la construcció de l'Exposició Internacional de l'any 1929 a Montjuïc, així com la construcció del metro a Barcelona (Antxustegi-Etxearte, 2014). Els milers d'obers provinents d'Aragó, València, Múrcia i les comarques de l'interior de Catalunya, aterraven a la perifèria de Barcelona en cerca d'allotjament assequible fora de la ciutat (Rodríguez, 2019). A mitjans dels anys vint, amb la primera onada migratòria, aquell assentament va rebre el nom de barriada del Fondo (Rodríguez, 2019).

De l'any 1950 al 1970, va haver-hi un gran creixement demogràfic al barri, ja que l'èxode del camp als nuclis industrials va desbordar els barris de la perifèria amb l'arribada massiva d'immigrants (Rodríguez, 2019), provinents sobretot d'Extremadura, Andalusia, Castella i Múrcia (Antxustegi-Etxearte, 2014). Mentre que l'any 1950 la ciutat tenia 15.363 habitants, l'any 1970 va arribar als 106.711, on el 91% eren nouvinguts (Antxustegi-Etxearte, 2014). Així, les barriades de la

perifèria, que van sorgir a conseqüència de la migració dels anys vint, van ser els principals focus de recepció de migració, essent el Fondo un dels nuclis més densament poblats de Santa Coloma de Gramenet, i un exemple del suburbi en què es va convertir el municipi (Rodríguez, 2019), en conseqüència del model de desenvolupament espanyol del *desarrollismo* (Antxustegi-Etxearte, 2014). En paraules de Rodríguez (2019): “l'allau migratòria, l'absència de planificació municipal i la fal·lera especulativa de promotors immobiliaris van fer del Fondo el paradigma de barri suburbial” (p. 40).

L'arribada de la democràcia i la recuperació de les llibertats i les institucions democràtiques a partir de 1979, així com la incansable lluita veïnal, van propiciar la veritable transformació de Santa Coloma, vertebrant i omplint de dignitat els barris (Rodríguez, 2019). Totes les associacions de veïns van reclamar la creació d'escoles, biblioteques, centres cívics, parcs, jardins i ambulatoris, així com la reconquesta dels solars buits per a ús social (Rodríguez, 2019). A principis dels anys noranta, va sorgir el Pla Especial de Reforma Interior (PERI) del Fondo, essent el primer projecte d'aquestes característiques executat a Santa Coloma (Rodríguez, 2019). L'any 1996, l'Ajuntament de Santa Coloma va aprovar la sol·licitud per la iniciativa comunitària URBAN, presentant-se amb un projecte per a la zona sud de la ciutat, una proposta per crear infraestructures, equipaments i nous recursos de dinamització econòmica i social, incorporant el teixit associatiu i la ciutadania en el seguiment del projecte (Rodríguez, 2019).

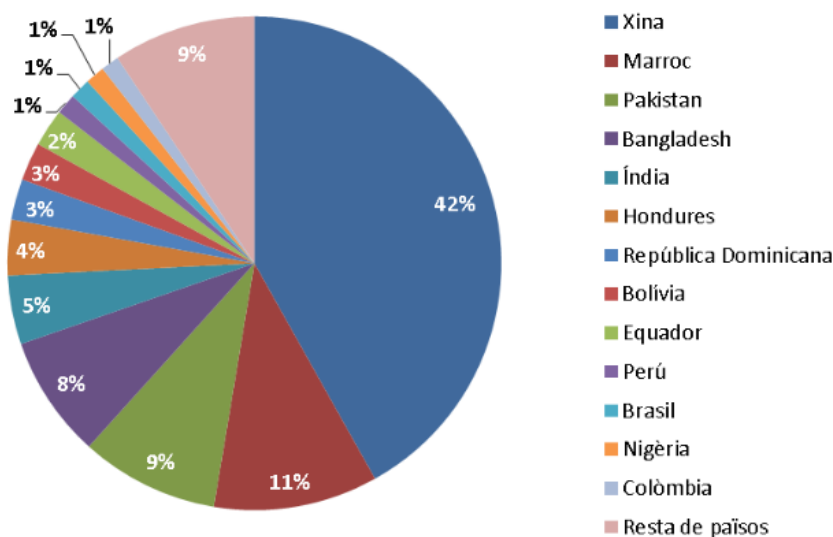
A finals dels noranta, havent-hi un context urbà normalitzat, es va produir un nou canvi social amb l'arribada de la població d'origen estranger, essent aquesta la tercera onada migratòria en menys d'un segle (Rodríguez, 2019). En l'actualitat, un equip de dotze mediadors i mediadores, així com altres iniciatives municipals sorgides amb el Pla de Convivència, treballen per l'enteniment i el respecte mutu, amb l'objectiu de desmuntar els rumors i tòpics negatius sobre la immigració (Rodríguez, 2019). Fins al dia d'avui, al Fondo s'han fet molts avanços, com les millores amb el projecte de la Llei de Barris, el multiequipament del Fondo, o el

projecte “Renovem els barris”, que tenia com a objectiu no només fer millores estètiques, sinó també estructurals (Rodríguez, 2019).

Tal com s’indica a la Diagnosi del barri del Fondo de l’Ajuntament de Santa Coloma de Gramenet (2020), el Fondo és un barri amb una orografia abrupte, amb grans desnivells, i amb el parc d’habitatges antic, tot i que s’han instal·lat escales mecàniques i altres elements per millorar l’accessibilitat, així com s’han fet millores en els habitatges més degradats. En comparació amb la resta del Municipi, el Fondo, que correspon al Districte VI, és la zona amb menor superfície però amb més densitat poblacional i urbanística, a més de ser el barri amb major proporció de sòl destinat a usos residencials. El valor cadastral dels habitatges és un dels menors valors de tota Santa Coloma. Dins del barri, existeixen diferències entre la zona de la rambla del Fondo, que és on es concentra la connectivitat del barri i l’activitat comercial, i la zona de Fondo Alt, que és més densa, deteriorada i principalment residencial. A més, el Fondo té una limitada proporció de zones verdes que no arriben al 10% del sòl, una escassetat d’equipaments que representat el 4,2% del sòl, així com la proporció més gran d’immobles comercials. La població del Fondo és comparativament jove, ja que té la major proporció de població infantil, així com la menor proporció de gent gran i el menor índex d’envelliment de tota la ciutat. El Districte VI és el territori amb més població amb nacionalitat estrangera i amb més població nascuda a l’estranger de tot el municipi, essent un 48,4% de la població nascuda a l’estranger, d’entre els quals un 44,8% és de nacionalitat estrangera, i el 3,7% ha obtingut la nacionalitat espanyola. Pel que fa als infants, el 55,9% disposa de nacionalitat espanyola, tot i que s’ha de tenir en compte que molts són fills i filles de famílies d’origen estranger. Així, l’any 2020 constaven més de 70 nacionalitats estrangeres al barri del Fondo.

Figura 1

Població estrangera al Districte VI segons nacionalitat
(% respecte el total de població estrangera del districte). Any 2020

Nota. Reproduït de la *Diagnosi del barri d'El Fondo* (p. 6), per l'Ajuntament de Santa Coloma de Gramenet (2020).

Pel que fa a les condicions de vida de la població, segons l'Ajuntament de Santa Coloma de Gramenet (2020), el municipi té l'índex socioeconòmic territorial per sota de la mitjana del conjunt de Catalunya, i les agrupacions censals amb menor índex socioeconòmic territorial coincideixen amb el barri del Fondo, especialment el Fondo Alt, així com la resta d'agrupacions de la zona sud de la ciutat. Essent el territori amb major nombre d'habitants per habitatge, el Fondo és el barri amb major proporció de llars en situació d'amuntegament o sobre ocupades. En relació amb la situació laboral de la població, l'any 2018 el Fondo Alt presenta el percentatge de població ocupada més limitat del municipi, essent només un 50,1% de població ocupada, tenint també el major percentatge de treballadors amb baixa qualificació, essent un 28,4%. En el cas de la rambla del Fondo, la població ocupada representa el 56,7%, havent-hi un 22,6% de les persones treballadores amb baixa qualificació. El Districte VI té la proporció més elevada d'entre tots els Districtes de la ciutat de fracàs escolar, percentatge que arriba al 60,2%. Pel que fa a les taxes de pobresa, el 36% de la població del Fondo viu en llars per sota del llindar de la pobresa, destacant la pobresa infantil que afecta la meitat dels infants

i joves. Un 49,8% de la població de 0 a 17 anys, així com un 37,5% de la població adulta en edat de treballar i un 11,6% de la gent gran, formen part de les llars pobres, afegint-li que el 57% de la població estrangera del Fondo viu en llars pobres, mentre que la població espanyola en llars pobres és del 20,5%.

Una altra problemàtica existent al Fondo, és el fet que ha estat un barri històricament estigmatitzat (Rodríguez, 2019). Des de les primeres dècades del segle XX, la mala premsa ha acompanyat al Fondo, jugant un paper important el fet de ser un barri humil i treballador, la seva composició social i l'abandó durant dècades, factors que van contribuir a generar una imatge negativa del barri entre els fills del poble (Rodríguez, 2019). Més endavant, la fal·lera constructiva, el sorgiment de bandes juvenils com la de "Los Correas", i l'allau migratòria, van incrementar la mala imatge que projectava el barri a l'exterior (Rodríguez, 2019). La percepció de deteriorament i inseguretat del barri, acostuma a associar-se amb el col·lectiu d'immigrants, tot i que moltes problemàtiques són heretades del passat (Rodríguez, 2019). No obstant això, la transformació urbanística dels darrers anys està contribuint a canviar la imatge negativa del barri del Fondo (Rodríguez, 2019).

Resultats: (Des)construint l'imaginari del Fondo.

1. Introducció

En aquesta investigació, s'han fet entrevistes amb persones que coneixen el Fondo, bé sigui perquè viuen en el barri o en zones properes, perquè estan involucrades laboralment, o perquè formen part o participen en els seus projectes i entitats. Sigui com sigui, tots tenen alguna cosa a dir sobre el Fondo, però, sobretot, tots s'estimen el Fondo. Parlar de l'estigma territorial no és una tasca fàcil ni agradable, menys encara per a aquells que viuen en el barri i el senten casa seva. Però no parlar de l'estigma implica també no aprofundir en el problema des de l'arrel, que és des d'on es pot (des)construir. Per imaginar el Fondo amb el respecte i dignitat que es mereix, primer necessitem detectar els discursos i factors que no ho fan possible, essent l'objectiu principal d'aquesta investigació.

A continuació, es mostraran els resultats de la investigació per ordre temàtic. Començarem definint el Fondo, no només a partir de definicions documentals, sinó sobretot a partir del testimoni dels qui el recorden, el viuen i l'estimen. Seguidament, parlarem de l'estigma territorial, descrivint els rumors i discursos externs al barri, incloent-hi els dels mitjans de comunicació i el discurs polític. El tercer apartat mostra l'imaginari del Fondo des de dins, és a dir, des de la perspectiva dels entrevistats, analitzant la percepció que es té no només de la dimensió física i material, sinó també de la dimensió social. Finalment, profunditzarem en la figura dels joves, analitzant les percepcions i discursos sobre aquests i, en particular, sobre els joves nouvinguts o de famílies nouvingudes.

2. Definint el Fondo

El barri del Fondo està situat a la zona sud del municipi de Santa Coloma de Gramenet, i és fronterer amb els barris de Santa Rosa, Can Mariner, El Llatí i el Centre, així com amb la ciutat de Badalona (Ajuntament de Santa Coloma de Gramenet, 2020). En l'actualitat el Fondo és un barri amb una orografia abrupte, amb grans desnivells, i amb el parc d'habitatges antic, tot i que s'han instal·lat escales mecàniques i altres elements per millorar l'accessibilitat, així com s'han

fet millores en els habitatges més degradats (Ajuntament de Santa Coloma de Gramenet, 2020), millores que van ser valorades molt positivament en les entrevistes, i que es veuen reflectides també en els llampants colors d'alguns edificis de la zona de Fondo Alt.

Figura 2

Les escales mecàniques de Fondo Alt

Figura 3

Els colors dels edificis de Fondo Alt

Però el Fondo, més enllà de descripcions documentals, també és com el defineixen els qui el recorden, el viuen i l'estimen. L'Albert, un veí de setanta-tres anys nascut a Osca que va viure al centre de Barcelona des que era un nadó fins als vint-i-cinc anys, va conèixer per primer cop Santa Coloma de Gramenet entre l'any 1968 i el 1969, i recorda perfectament la primera impressió que va tenir:

I la primera vegada que vaig arribar a Santa Coloma, bueno, pues em vaig quedar... bocabadat de com estava, doncs, Santa Coloma, sobre tot el barri aquest del Fondo. Carrers sense asfaltar, encara clavegueres que passaven pel mig del carrer. Per exemple doncs aquest carrer estava obert, passava la claveguera, hi havia torres de llum... (Albert, Entrevista 4).

El record de l'Albert, és el reflex de la història d'un barri que va ser un clar exemple del suburbi en què es va convertir Santa Coloma de Gramenet (Rodríguez, 2019).

No obstant això, ell recorda amb estima els anys de lluita i reivindicació amb la comunitat perquè tot canviés. A finals dels anys noranta, havent-hi un context urbà normalitzat, es va produir un nou canvi social amb l'arribada de la població d'origen estranger, essent aquesta la tercera onada migratòria en menys d'un segle (Rodríguez, 2019). La Naima, una dona de cinquanta-cinc anys que va néixer al nord del Marroc i que va arribar al Fondo l'any 2005, recorda el canvi que va suposar la tercera onada migratòria:

En Santa Coloma antes había solo, cuando vivo aquí, tengo 18 años aquí, había solo, solo español y marroquí. Ahora ha cambiado todo. La cara, dice, la cara de Santa Coloma ha cambiado 100%. Ahora hay muy, muy poco español, y muchos extranjeros, muchos, muchos extranjeros (Naima, Entrevista 7).

La Soraya, una dona de trenta-nou anys d'origen marroquí que viu a un barri proper al Fondo, i la Salma, una dona de trenta-set anys nascuda a Bangladesh i veïna també d'un barri proper, es referien al Fondo com un barri multicultural. Precisament, el Fondo és el territori amb més població amb nacionalitat estrangera i amb més població nascuda a l'estranger de tot el municipi, essent el 48,4% de la població (Ajuntament de Santa Coloma de Gramenet, 2020). Aquestes dades, són un reflex del que ha succeït en tot l'Estat amb l'augment dels fluxos migratoris internacionals, generant un increment del nombre d'estrangers (Mujica et al., 2010).

El Ramón, un veí de cinquanta-quatre anys d'origen andalús, assegurava que “es un barrio muy humilde, somos gente muy humilde y trabajadora” (Ramón, Entrevista 6). La Mei, una veïna de cinquanta-dos anys provinent de la Xina que va arribar a Barcelona l'any 1990, i al Fondo l'any 2003, afegia que el nivell socioeconòmic al barri és baix, així com el nivell d'estudis. La Soraya, explicava que es nota molt la diferència entre els diferents barris de Santa Coloma, ja que, tot i que Santa Coloma sencera és un lloc de gent humil, les zones de Fondo i Santa Rosa són zones amb més pobresa:

Pero en sí se nota, cuando vas al metro, por ejemplo a, a... hasta Urquinaona, por ejemplo, si vienes de vuelta, la gente va... clasificando, se va bajando, bajando y cuando llegas a, digamos a Santa Coloma al Fondo, ¿Quién se queda? La clase más baja y la clase más... pobre (Soraya, Entrevista 3).

Tot plegat, no s'allunya gens del que indiquen les dades. Pel que fa al nivell socioeconòmic, el Fondo, així com la resta d'agrupacions de la zona sud de la ciutat, està dins de les agrupacions censals amb menor índex socioeconòmic territorial del municipi, havent-hi un 36% de la població que viu en llars per sota del llindar de la pobresa (Ajuntament de Santa Coloma de Gramenet, 2020).

D'altra banda, l'Abaven, un home de trenta-dos anys provinent d'Armènia que viu en un barri proper, definia el Fondo com un barri actiu, semblant al que deia el Jordi, un barceloní de trenta-cinc anys que treballa com a educador social en una fundació de la zona:

És un barri molt viu, o sigui, crec que és el barri amb més vida que té Santa Coloma. El compares amb altres llocs que igual tenen molta immigració, però pel que sigui, no tenen aquesta vida. Moltes botigues, molt barri, molt... No sé, a mi em sembla un barri que és, és molt *xulo* perquè té molta, té molta energia i quan hi passeges hi ha, hi ha molt ambient. Llavors no ho sé. És un barri alegre i amb molta tradició de... de carrer (Jordi, Entrevista 2).

Les observacions a la zona, van fer evident tot plegat. En totes les estades al camp, es va observar la gran quantitat de gent al carrer passejant, anant de botiga en botiga, o xerrant i rient asseguts en bancs i en les terrasses dels bars. Tal com indico en el meu diari de camp “transmet molta alegria, la gent riu, xerra i passa l'estona als bars. Passen moltes persones, sobretot dones, amb els carrets per anar a comprar. Als bancs, hi ha homes i dones grans asseguts, xerrant i mirant la plaça. És un barri molt viu” (Diari de camp, pàgina 8).

En les entrevistes, es va preguntar a tots els informants quins eren els seus espais preferits del barri i els que més feien servir, essent la biblioteca, el mercat, la zona del metro, la plaça del Rellotge, i la plaça de la Mediterrània, els espais que més

es van repetir. La sensació dels entrevistats és que són espais on els veïns poden fer més vida i relacionar-se.

Figura 4

El mercat i la biblioteca del Fondo

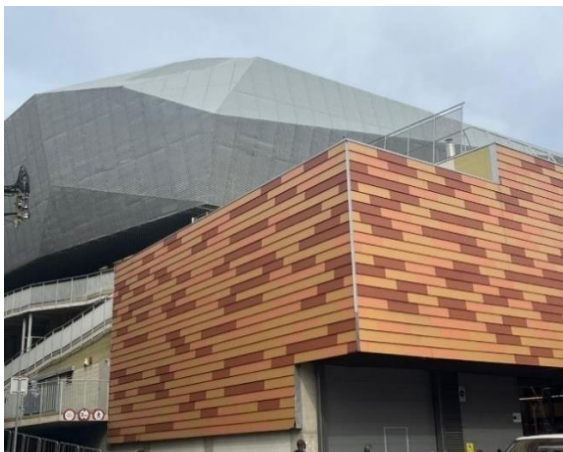
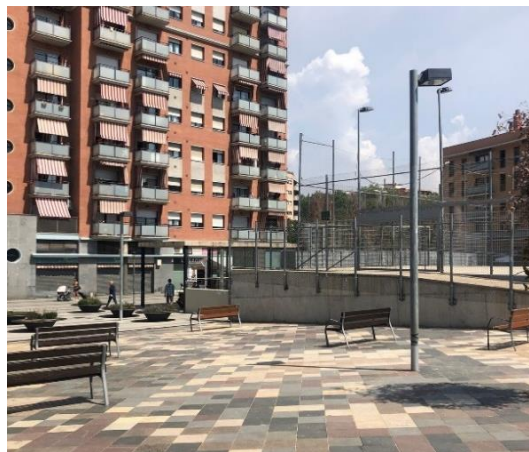

Figura 5

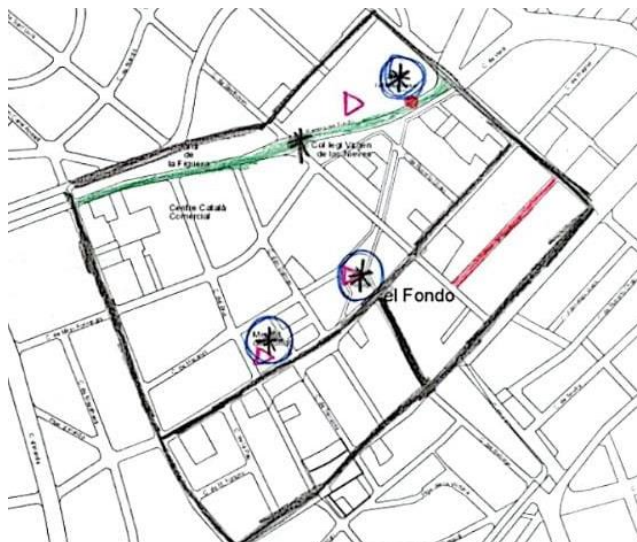
La Plaça de la Mediterrània

Tot plegat, es pot apreciar en els resultats dels *Mental Maps*, on es va demanar als informants que marquessin els límits del barri, així com que posessin un asterisc en els seus punts de referència, que encerclassin els preferits i més utilitzats per la gent, i que dibuixessin un triangle en els espais preferits i més utilitzats pels joves.

Figura 6

Resultat de l'activitat del mapa amb el Chen

Pel que fa als motius per viure al barri, alguns informants consideraven que es deu al fet que els pisos són més barats:

Perquè no tenen un altre lloc on viure. Perquè, bueno, pues dintre de Santa Coloma, potser el lloc és el més barato que hi ha, tot i que... és car, vull dir. (...). No és maco, no té, no té atractius. I... si viu aquí la gent és perquè és barato (Albert, Entrevista 4).

Altres informants consideraven que molta gent ve al barri per l'efecte trucada i per contactes que els poden a ajudar, com explicava el Chen, un noi de dinou-anys que viu a una zona propera al barri, i que va arribar de la Xina amb tan sols dos anys:

És a dir, que jo vinc aquí i conec, tinc un... un tercer tiet d'aquí que el conec, pues és un pont per a mi per ajudar-me a incloure'm a la ciutat, conèixer tot una mica, quines institucions em pot ajudar, quins tràmits haig de fer, i tot això" (Chen, Entrevista 8).

Més enllà d'això, altres informants destacaven que en el Fondo troben un espai on se senten més arrelats a la seva cultura, ja que, com assegurava l'Omar, un home de quaranta-un anys provinent de Bangladesh que viu en un barri proper al Fondo, hi ha botigues amb productes dels seus països d'origen. En relació amb això, la Naima explicava que "nosotros necesitamos nuestras... cosas. (...). Ahora hay tiendas de marroquí. Hay donde rezar (...) nosotros buscamos donde vivimos más tranquilos y podemos practicar nuestra vida normal. Por ejemplo, para rezar, para... hay muchas escuelas de idioma árabe aquí" (Naima, Entrevista 7).

Pel que fa al sentiment de pertànyer al barri, els discursos van ser molt variats. D'una banda, alguns informants com el Ramón i l'Alicia, una barcelonina de quaranta-tres anys que treballa en una entitat de Santa Coloma, parlaven d'un sentiment de classe, d'orgull de viure en un barri de gent treballadora i humil. Altres, com l'Omar, la Soraya i la Salma, asseguraven que el sentiment de pertinença està més arrelat al municipi. L'Abaven, explicava que un factor que reforça l'orgull de barri, és que els nouvinguts troben allà entitats culturals i altres coses de la seva cultura i dels seus països d'origen. Això últim, va ser molt

esmentat en gairebé totes les entrevistes, destacant el paper de les festivitats de barri on es fa visible i es “celebra” la diversitat. La Diada de la Primavera, en la qual es va fer observació participant, evidencia tot plegat.

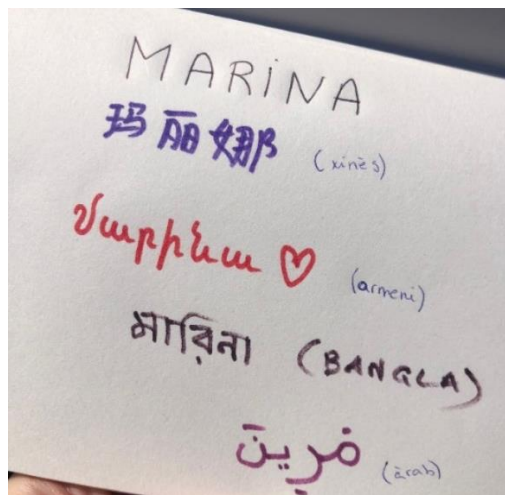
Figura 7

El clavell escrit en diferents llengües

Figura 8

El meu nom escrit en diferents llengües

El Picante, un veí de vint-i-sis anys d'origen dominicà, i el Panchi, un veí de vint anys d'origen equatorià, explicaven que se senten orgullosos de ser del barri perquè fa molts anys que conviuen, així com per un sentiment de major seguretat i lleialtat a la zona. Tot i això, alguns dels informants, com el Chen i la Mei, consideraven que molta gent no se sent orgullosa de viure al barri, a causa de la imatge negativa existent sobre aquest. Això, ho resumia bé el Jordi quan deia que “per una banda, hi ha orgull, però a vegades estigma, llavors és una miqueta aquest equilibri entre l'orgull i l'estigma que està allà basculant una mica crec a la gent que viu aquí” (Jordi, Entrevista 2). Precisament, alguns dels informants relacionaven l'estigma amb la segregació, com l'Albert, que explicava que el barri es pot considerar un barri segregat per l'estigma que té més que per altres factors, semblant al que deia el Chen:

El Fondo... es podria dir que és una zona segregada. Jo penso que és molt perquè hi ha molta població migrada, perquè aquest tema, totes les ciutats que tenen barris amb població migrada que... no migrada, per dir-ho d'alguna manera, perquè encara que siguin d'aquí, que tingui un estigma social, ja té una etiqueta posada, i si ets d'allà, eh... ja tens aquesta etiqueta (Chen, Entrevista 8).

El cas del Fondo, és un reflex de la situació de la segregació en el context espanyol, que s'ha convertit en una barreja entre una segregació sociodemogràfica i una ètnica-racial (Hernández de Frutos i Casares García, 2016). Però, alhora, el cas del Fondo mostra l'estreta relació entre l'estigma territorial i la segregació (Barahona, 2018), ja que alguns informants només associaven el Fondo amb la segregació per l'estigma, així com per la concentració d'immigrants i la degradació dels espais. De fet, "l'etiqueta" de la que parla el Chen és la conseqüència de l'estigmatització territorial, que fa que tant el lloc com els residents carreguin amb el mateix estigma (Pyszczyk, 2012).

3. Arrossegant l'estigma

3.1. *I tu, què has escoltat del Fondo?*

Tots els informants asseguraven que la imatge existent sobre el barri des de fora, és molt més negativa i exagerada que la imatge que tenen des de dins. Tot plegat, no sorprèn si tenim en compte que el barri del Fondo ha estat un barri històricament estigmatitzat (Rodríguez, 2019). Respecte als imaginaris existents sobre barri des de fora, els informants van assenyalar que havien escoltat tota mena de discursos negatius. El Ramón, explicava que "aquí dices "el Fondo" y hay quien se le ponen los pelos de punta" (Ramón, Entrevista 6). L'Albert afirmava que la imatge que es té del barri, és que és un barri amb molta immigració, molts problemes i amb molta mala fama, assegurant que "només s'anomena el barri del Fondo quan hi ha una batuda i quan s'ha trobat algun gihadista" (Albert, Entrevista 4). El Chen explicava que l'estigma està arrelat a Santa Coloma de Gramenet en general, tot i que la imatge del Fondo és encara pitjor, essent zones associades a la inseguretat, la

immigració i els problemes de convivència. Segons la Mei, el barri acostuma a ser relacionat amb la inseguretat, la pobresa i les drogues, i inclús algunes coses que passen a Badalona o a altres llocs de Santa Coloma, s'associen sempre amb el barri del Fondo. A més, ella parlava d'una mena de marcatge pel fet de viure en el barri:

Es que aquí si pasa cualquier cosa, aún no es aquí, gente que te marca, ¿Sabes? Por ejemplo, el robo en el centro de Barcelona también se pasará todos los días, pero si pasa aquí una cosa pequeña que te influye así, como una bomba (Mei, Entrevista 9).

El Jordi, explicava que “jo quan dic que treballo a Fondo sempre és “Bua a Fondo! Ui, ui” com la Florida, tots aquests barris que tenen fama, mala fama” (Jordi, Entrevista 2). Una cosa semblant a la del Jordi em va passar a mi, com a investigadora, quan vaig anunciar a diverses persones que anava a fer treball de camp al Fondo. El primer cop que vaig rebre un comentari negatiu sobre el barri, va ser quan el cambrer d'un restaurant on acostumo a anar, em va dir que ell vivia a Santa Coloma, i jo li vaig dir que jo estava participant en un projecte de recerca allà, en el barri del Fondo. En aquell moment, tal com narro en el diari de camp:

Se li va descompondre la cara. “Madre mía Fondo...”. Jo li vaig preguntar quin problema i hi havia amb el barri, i ell no em va saber dir molt, però insistia en el fet que no era una zona segura i que anés amb compte. Jo li vaig preguntar si coneixia la zona, i ell em va dir que no, que l'evitava sempre (Diari de camp, p. 51).

El cas del cambrer, és un exemple de com la por a allò desconegut i la por a allò estigmatitzat es conjuguen (Segura, 2009), construint imaginaris que tenen la capacitat d'orientar i influir en els discursos i les pràctiques, funcionant com a guies per a l'acció (Lindón, 2007). El cas del Fondo mostra com els barris populars acostumen a reduir-se a categories com les de barris perillosos, zones vermelles, barris de delinqüents o barris violents, imatge que acostumen a difondre els mitjans de comunicació i actors externs a aquests barris (Cuenca, 2016), tal com asseguraven tots els entrevistats.

3.2. Els mitjans de comunicació i el discurs polític

Segons Rodríguez (2019), des de les primeres dècades del segle XX, la mala premsa ha acompanyat al Fondo, jugant un paper important el fet de ser un barri humil i treballador, la seva composició social i l'abandó durant dècades. La percepció de deteriorament i inseguretat del barri, acostuma a associar-se amb el col·lectiu d'immigrants, tot i que moltes problemàtiques són heretades del passat. Tots els informants van assenyalar que alguns mitjans de comunicació i el discurs polític de certes ideologies, no només afavoreixen la imatge negativa del barri, sinó que també la (re)produeixen. Segons el Chen i el Jordi, tot allò dolent que passa al Fondo es posa en pàgina gran, mentre que els aspectes positius com iniciatives i projectes culturals pràcticament no es mencionen. El Ramón, assegurava que, segons la ideologia o, com diu ell, “segons els colors” de cada mitjà de comunicació, la imatge que es projecta sobre el barri és d'una manera o d'una altra:

Según del color que sean. Porque... cuando quieren incendiar, incendian. (...). Nosotros convivimos, vivimos aquí, y hay gente que lo ensucia, hay gente que llena una papelera para decir que está... siempre todo sucio porque están las papeleras llenas, y las llenan ellos, porque lo sabemos y lo hemos visto. Lo que pasa que aquí, según los colores... te interesa o no te interesa (Ramón, Entrevista 6).

Pel que fa a les notícies existents sobre el barri, posant al buscador de Google “el barrio de El Fondo de Santa Coloma de Gramenet”, el primer que et trobes és una notícia del diari Metròpoli (2021) titulada “Los grandes problemas de Fondo, el barrio con más robos de Santa Coloma”. En aquesta notícia, es parla de robatoris, baralles, agressions, degradació, i un augment de sensació d'inseguretat a la nit. Altres factors de perill que es destaquen en aquesta notícia, són el conflicte i les baralles en alguns bars, així com la prostitució. Un dels apartats de la notícia, es titula “Jóvenes extranjeros”, on s'explica que els lladres de la zona són joves estrangers, que porten poc a Catalunya, i que, segons Metròpoli (2021), “algunos okupan y no tienen ni trabajo ni oficio”. Un aspecte destacable de la notícia, és que, a més del testimoni d'alguns veïns i veïnes, les úniques declaracions de

persones que formen part de partits polítics de la zona, són del grup de Ciutadans: el Dimas Gragera i Miguel Padilla. Aquest últim, segons la notícia, demana més policia per evitar que el barri es converteixi en un gueto.

Notícies semblants trobem al diari El Catalán, on Gerbolés Pérez (2021), en una notícia titulada “Los Mossos detienen a dos marroquíes que robaban móviles en Santa Coloma (Barcelona) con mucha violencia”, explicava que els detinguts eren dos joves d’origen marroquí que es dedicaven a robar mòbils de forma violenta al barri del Fondo. En el diari La Gaceta, LGI (2023) escriu una notícia titulada “Grupos de okupas de origen pakistaní se enfrentan en una batalla campal en Santa Coloma (Barcelona)”, on explica que ha succeït al barri del Fondo de Santa Coloma, afegint que es tracta d’una localitat governada pel PSC. A més, aquesta notícia diu que el barri té greus problemes d’inseguretat per robatoris al carrer, que els veïns no passen de nit, i, citant a Ignacio Garriga, secretari general de VOX, que “Santa Coloma de Gramenet es el fiel reflejo del proyecto del PSC para Cataluña: más paro, más miseria y más inmigración ilegal”. En un tweet de VOX Santa Coloma de Gramenet (2023), hi ha un vídeo adjunt en el qual Juan Carlos Segura Just, regidor de VOX a l’Ajuntament de Santa Coloma de Gramenet, afirma, referint-se a la població immigrant del barri del Fondo, que molts no venen a treballar, sinó a percebre ajudes socials de l’Ajuntament o a delinquir.

En aquests discursos, l’espai es constitueix com a representació de l’alteritat a través de l’estigma, és a dir, dels “altres” diferents, llunyans i estranys (Wacquant, 2007, citat en Elorza, 2019), evocant també l’imaginari del gueto sota la idea que l’immigrant és propens a *guetitzar-se* (Aramburu, 2000), així com que l’ús que fa dels serveis socials i de les ajudes va en detriment dels usos dels nacionals (Checa et al., 2010), convertint-se en zones associades amb la marginalitat, el desordre, el vici, la desviació i el delicte des del discurs oficial (Delgado, 2006). Tot plegat construeix cartografies de la por (Segura, 2009), on apareixen certes figures d’alteritat -com els immigrants i els joves immigrants o les prostitutes- que pertorben l’espai públic “idíl·lic” (Borja, 2008).

4. L'espai físic i "l'altre": l'imaginari del Fondo des de dins

Tot i que els informants asseguraven que la imatge existent sobre el barri des de fora és molt més negativa que la que es té des de dins, van sorgir un seguit de discursos que mostren certes percepcions negatives. L'Alicia, pensava que una manera de millorar la imatge existent sobre el barri és cuidar més les infraestructures, ja que hi ha una certa deixadesa, afegint-hi que els espais no estan tan nets com altres barris amb més poder adquisitiu, fet que altres informants com la Naima, la Salma i la Soraya també van esmentar.

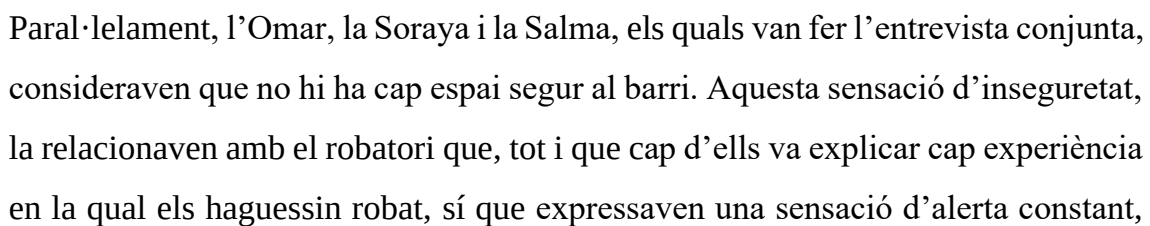
Altres parlaven d'una manca d'espai públic al barri, com per exemple el Chen, que assegurava que hi ha pocs parcs i espais per la canalla i els joves. El Carlos, un barceloní de quaranta-vuit anys que treballa com a educador social en una escola de la zona, i el Jordi, també feien menció a la manca d'espais públics amables per al jovent, així com una manca d'espais verds, i un problema amb l'habitatge, que és molt antic i deteriorat. D'altra banda, el discurs de la seguretat i la inseguretat també va ser una constant durant les entrevistes, tot i que hi havia visions molt oposades. Alguns informants com l'Alicia i la Naima, relacionaven la inseguretat i la por més amb la infraestructura i el terreny del barri, que no pas amb altres factors, assenyalant com a problemes la manca de llum en certes zones a la nit, els carrerons petits amb poca il·luminació, així com els solars buits. No obstant això, ambdues van assegurar que el barri no té greus problemes d'inseguretat.

Semblant al que pensaven l'Alicia i la Naima, molts informants afirmaven sentir-se segurs al barri, insistint en el fet que no hi ha greus problemes a la zona, que poden passar coses, però com a tot arreu. Aquesta percepció de seguretat al barri, es va veure reflectida en els mapes. Als informants, se'ls va demanar que dibuixessin amb color verd les zones que concebien més segures, i de color vermell les més insegures. La majoria d'ells percebien que gran part del barri és segur, tot i que alguns van marcar algunes zones més pròximes a Badalona de color vermell, no perquè ells considerin que són zones insegures, sinó més bé perquè pensen que pot haver-hi aquesta percepció. El resultat van ser mapes amb poques "zones vermelles", o inclús amb cap.

Resultat de l'activitat del mapa amb el Ramon

Resultat de l'activitat del mapa amb l'Albert

com per exemple la Salma quan explicava que “el otro día veo que casi a mí me persiguiendo para quitar mi móvil, y miro así "no, a mi móvil no se persigue" (Salma, Entrevista 3). De fet, tots tres van assenyalar tot el barri de color vermell, destacant sobretot les zones on acostuma a haver-hi més gent:

Figura 11

Activitat del mapa amb la Salma

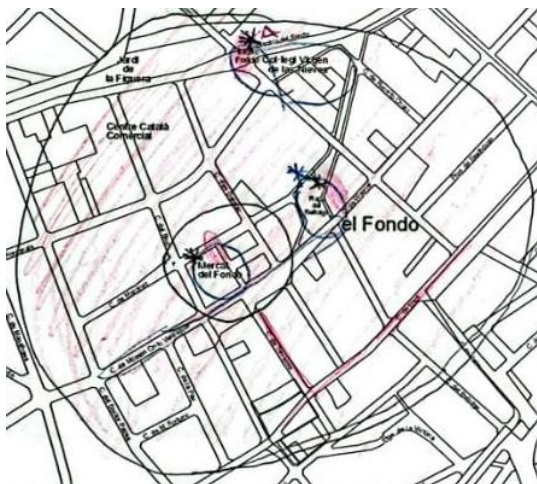
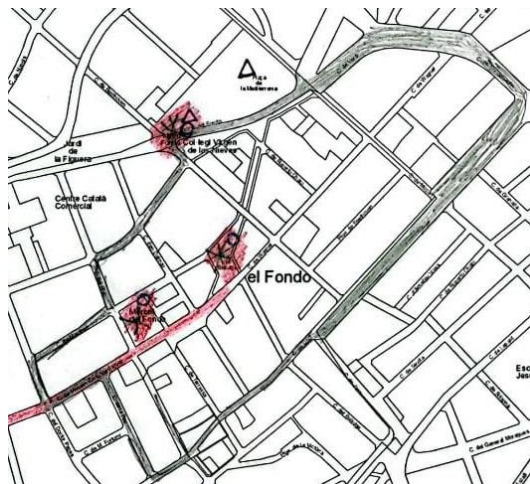

Figura 12

Activitat del mapa amb la Soraya

En aquesta entrevista, a més de fer menció a l'existència de robatoris amb violència i el tràfic de drogues, també es va parlar d'altres presències no desitjables: les prostitutes i els okupes. De fet, la por als okupes és un tema que es va repetir molt a les entrevistes. La Naima considerava que “no puede ser que gente construir una casa y otro viene para cogerlo. (...). Esto es prohibido en nuestra religión, es prohibido” (Naima, Entrevista 7). La Salma, relacionava la presència d'okupes amb la possibilitat que li prenguessin el pis:

Y uno se pase todo su vida trabajando para conseguir un piso. Tú imagínate, otro viene por el morro te ocupa tu piso y ya está, se quedan ahí (...). Por ejemplo, si yo salgo de mi casa por dos días yo no estoy tranquila, y mi, mi piso no está seguro, porque ya pueden meter a alguien, se están ahí, se piden algo de globo y ya tiene su factura, que se ha estado dos días ahí (Salma, Entrevista 3).

La Salma afegia altres pors relacionades amb la presència “d'altres” a l'espai públic:

Y aparte, a veces aparcamos el coche en la calle, por ejemplo, hay mucha gente que buscan basura, está buscando la vida lo entiendo, que están trabajando o lo que sea, están buscando, pero con su carrito de compra se dan el golpe del coche. Tú imagínate este coche, este coche ya está jodido. (...). La otra persona o está borracho o hace querer o sin querer, dando golpe toda la coche de la calle (Salma, Entrevista 3).

En relació amb això últim, es van detectar alguns discursos que relacionaven la pobresa amb alguns problemes al barri, com per exemple la Soraya, que considerava que “yo creo que la pobreza trae muchos problemas también, la... gente inculta... Es una mezcla, es una mezcla bomba” (Soraya, Entrevista 3). Respecte a l’ocupació, el Ramón explicava que, tot i que ell havia ajudat a evitar que s’ocupessin pisos, tots els pisos que havia vist que s’ocupaven eren del banc:

En un piso donde haya gente, donde, en una segunda residencia, que hay una persona mayor viviendo: nunca, nunca, nunca. Todo de los bancos, todo de los bancos. Y también llega un momento que te cansa. Que te cansa, porque parecemos los guardianes de los bancos (Ramón, Entrevista 6).

D’altra banda, molts dels entrevistats consideraven que l’augment de la presència policial al barri els fa sentir més segurs. L’Abaven, per exemple, explicava que la presència policial al barri dona una imatge que està tot controlat, i afegia que “yo he visto más controles policiales en el Fondo que no en cualquier otro barrio (Abaven, Entrevista 10). La presència constant de la policia, va ser un factor destacat en les observacions, sobretot a la zona del metro. Tot i això, els més joves consideraven que tanta policia ofereix la imatge contrària, és a dir, de més inseguretat:

El que fa és que es mostri que a la ciutat hi ha inseguretat. (...). Tu en arribar, vinc a treballar al Fondo, imagina't que jo soc un professor de Barcelona i que em toca treballar a Fondo perquè m'ha tocat. Surto del metro i em trobo amb tota aquesta vessant de... de policia. Pues dius "Joder, ¿A dónde he venido?" (Chen, Entrevista 8).

D'altra banda, en moltes de les entrevistes es relacionava la nit amb el màxim moment de por i inseguretat, i acostumava a associar-se amb la presència dels joves, el *botellón*, la festa i “altres” estranys:

I... no hi ha massa problemes, dintre de que pot semblar que sigui una zona problemàtica, doncs... hi ha un problema pot ser com a tot arreu. Fa una miqueta a vegades la impressió al barri si vens de nit perquè hi ha cantonades que es reuneixen nois i que es reuneix gent que pot semblar una miqueta rara, però en general no... no hi ha problemes (Albert, Entrevista 4).

En relació amb la convivència, tot i que alguns informants van dir que hi ha alguns problemes, la majoria van assegurar que en l'actualitat hi ha una convivència molt bona, i que ha millorat molt respecte a anys enrere. El Ramón, fent menció de l'any 2008 quan va començar a venir molta gent nouvinguda, deia que “la convivencia con ella lo primero.... un poquito chocante, pero te das cuenta de que son gente igual que nosotros, trabajadora, y ya está” (Ramón, Entrevista 6). De fet, el Ramón considerava que la bona convivència i la convivència “sana” que tenen, és l'aspecte més positiu del barri. Tot i això, també es va esmentar que la gent acostuma a ajuntar-se més amb els iguals d'origen, és a dir, que hi ha més respecte en la convivència que no pas cohesió, excepte en el cas dels joves.

Tots els informants consideraven la diversitat cultural com un dels factors més positius del barri, i criticaven durament els discursos i rumors negatius sobre la immigració. No obstant això, es van detectar un seguit de discursos negatius en relació amb “altres” de certes nacionalitats i amb cert color de pell:

Hay peleas, sobre todo eso lo genera, no quiero... discriminar a raza ni color, los chinos, latinos, los negros que... y los rusos rumanos que... son más conflictivos, querer sin querer, no lo sé. Pero yo quiero... amo a todo el mundo, todos los identidades, pero lo que genera más problema... (Omar, Entrevista 3).

Yo he estado en, por ejemplo, yo he estado en Marruecos de viaje, lo vi, y está muy bien de seguridad y todo. Pero lo que no sabemos, cambió esa gente que

ha venido aquí y se cambiara. No lo sé, es por la... vida o no sé por qué pasa. (...). Pero... claro, aquí cuando con mis amigas anda por la calle y ellos, ellas no vivían en este barrio, y da miedo. Dice que cuando has visto el lazo de gente de árabe que da miedo (Mei, Entrevista 9).

En síntesi, tot i que els catorze informants asseguraven que la realitat del barri no és tan problemàtica com alguns volen fer veure, van sorgir un seguit de discursos que relacionaven el barri amb certs aspectes negatius. D'una banda, alguns informants associaven la imatge negativa a les infraestructures del barri, a la manca de neteja i de llum, així com a la relació entre la nit i el "mal", moment on apareixen altres actors i pràctiques (Segura, 2009). Tot i això, aquests informants eren els que asseguraven que no hi ha grans problemàtiques al barri, i parlaven més de percepcions i sensacions, que no pas de fets reals. Paral·lelament, trobem els discursos més pessimistes sobre la zona, que l'assenyalen directament com una "zona vermella" (Cuenca, 2016). Aquests discursos es centraven sobretot en la por i el perill vers la presència "d'altres" i les seves activitats que pertorben l'espai públic "idíl·lic" (Borja, 2008), on trobem la figura dels pobres, les prostitutes, els traficants de drogues, els lladres i els joves (Berroeta et al., 2017; Borja, 2008), així com una nova figura d'alteritat que no només amenaça amb pertorbar i amenaçar l'espai públic, sinó també l'espai privat: els okupes. També, van sorgir discursos culturalistes i essencialistes respecte a persones de certa procedència i cert color de pell, essent construïts també com a "altres" portadors de perill i problemes (Aramburu, 2000).

5. La joventut del Fondo

5.1. Els discursos sobre la joventut

Segons l'Ajuntament de Santa Coloma de Gramenet (2020), el Districte VI és el territori amb més població amb nacionalitat estrangera i amb més població nascuda a l'estranger de tot el municipi. Pel que fa als infants, el 55,9% disposa de nacionalitat espanyola, tot i que s'ha de tenir en compte que molts són fills i filles de famílies d'origen estranger. El 36% de la població del Fondo viu en llars per

sota del llindar de la pobresa, destacant la pobresa infantil que afecta la meitat dels infants i joves. El Districte VI té la proporció més elevada d'entre tots els Districtes de la ciutat de fracàs escolar, percentatge que arriba al 60,2%. Tot plegat no sorprèn, si es té en compte que Espanya està al capdavant d'Europa en l'índex d'Abandonament Prematur de l'Educació i la Formació, així com en el grau més alt de polarització per naixement-nacionalitat (Carrasco, 2023).

Com hem vist a l'apartat anterior, en les entrevistes es va fer menció a un seguit de figures a l'espai públic que generen sensacions de perill o inadequació, d'entre els quals trobem la figura dels joves (Segura, 2009). La Salma explicava la por que li produeix sortir de casa per la presència d'aquests:

Y también si me apetece salir por la tarde de dar un paseo, lo que veo, no estoy segura en la calle, me pueden pasar cualquier cosa, o me pueden quitar el móvil si... sin darme cuenta o me... verme una mujer, que soy débil, vienen unos chavales jóvenes, me pueden quitar mi bolso, mi móvil, incluso me puede hacer daño. Con ese miedo, yo no salgo de la casa (Salma, Entrevista 3).

Així, la por i la sospita influeixen en les formes de socialitzar en l'espai urbà, marcant un distanciament i evitació dels espais públics on es detecta la presència i figura d'aquests "altres" (Segura, 2009). Per la Soraya, les drogues són un problema molt greu per a la joventut, afegint-li que el temps d'oci a l'espai públic dels joves és, principalment, fer *botellons*. La imatge dels joves com els principals consumidors de drogues, va ser una cosa molt esmentada a les entrevistes, així com l'associació dels joves amb la festa i la nit. La majoria dels informants, van assegurar que els joves fan molt més ús de l'espai públic que els adults, tot i que en haver-hi molt poc espai al barri, molts cops han de sortir de la zona. No obstant això, el Picante i el Panchi, com s'ha esmentat abans, asseguraven tenir un sentiment de lleialtat cap al barri, sentint-se més segurs allà que en altres llocs.

Tot i que molts dels informants asseguraven no tenir aquesta imatge negativa del jovent, sí que havien sentit tota mena de rumors i discursos. L'Alicia, explicava que els discursos que s'acostumen a reproduir sobre els joves, els associen amb la precocitat sexual, el consum de marihuana i la manca de cura dels espais. En

relació amb això últim, el Carlos afegia que, cada cop més, es relaciona als joves amb l'incivisme, el soroll, la mala educació, i el consum d'alcohol o el *botellón*. L'Albert, considerava que aquesta visió negativa de la joventut és una cosa que ha passat sempre, ja que els joves no volen seguir el model dels adults:

Però això sembla que ha passat tota la vida, no? Una vegada vaig sentir que van trobar en una excavació egípcia, que posava: "jo no sé on anirem a parar amb aquesta joventut". Vull dir que... sempre ha passat. No es volen semblar els pares, perquè si tu amb setze anys ets igual que el teu avi, malament, no? Si m'agrada a mi el reggaeton vol dir que ja està passat de moda (Albert, Entrevista 4).

Amb tot plegat, els joves no només són vistos com a "altres" per no voler repetir ni assumir les pautes heretades dels adults (Borja, 2008), sinó també per tot un seguit d'imatges i discursos culturals (Sánchez García i Hakim, 2014) que els associen amb la violència, la delinqüència, hedonisme o l'addicció, entre d'altres, essent la nit el moment de major risc (Schmitt, 2012). A més a més, la majoria dels informants van afegir que quan es tractava de joves nouvinguts, aquesta percepció negativa s'agreujava:

Bueno, jo crec que es té com... això, de que fumen porros, de que venen droga, de que no fan "el huevo", que no estudien... em... una mica com a tot arreu, eh. Però bueno, també si... si són joves nouvinguts o fills de nouvinguts, també és més fàcil encolomar-los el mort, no? De que està brut, de que criden, de que... Crec que no és el mateix veure quatre joves subsaharians jugant a futbol a una plaça, que quatre joves catalans jugant a la plaça. Crec que... és així de trist (Jordi, Entrevista 2).

Una cosa semblant deia el Ramón quan assegurava que "hay gente que ve un niño con una pelota y parece que es un veneno, y tú ves ahora otro con una pelota y si tiene otro color dicen "hostia, más veneno todavía" (Ramón, Entrevista 6). L'aparença física va ser un tema que es va repetir en quasi totes les entrevistes. D'una banda, es va parlar de l'aspecte físic dels joves en relació amb el color de pell, i com això és un factor de prejudici i rebuig cap a ells. De fet, el Jordi afegia

que això no només afecta els nouvinguts, sinó també a les segones generacions, assegurant que “un noi que ha nascut aquí i és d'origen familiar marroquí, igualment es genera l'estigma de ser un immigrant, tot i haver nascut aquí” (Jordi, Entrevista 3). Així, la presència en l'espai públic d'aquests joves genera tota mena de discursos negatius perquè representen la immigració (Canellas, 2007), incloent-hi les segones generacions, essent equiparades amb els seus pares sota la categoria d'immigrants com a producte de la diferenciació d'aquests amb els “autòctons” (Borrego, 2003).

Alguns informants, com l'Albert i el Jordi, asseguraven que són sobretot els joves àrabs els que reben més prejudicis, així com els llatins, els xinesos i els negres. És a dir, que el racisme, la maurofòbia i la xenofòbia són realitats en els discursos existents sobre la joventut estrangera (Corrales, 2002; Rodríguez-García, 2022; Stolcke, 2000). Segons el Jordi:

Jo crec que... els marroquins en pillen molt, molt. Els xinesos també crec que... sí, els xinesos i els marroquins pillen molt, jo crec. Hi ha aquesta... no?, hi ha com més despreci cap a ells, més llegendes urbanes... (...). Però bueno, també la gent que és africana i és negra també perquè és negra... O sigui que al final una mica tot. Però jo crec que els marroquins històricament han pillat molt sempre (Jordi, Entrevista 3).

Respecte als trets físics, van sorgir altres marcadors de rebuig o de por, com per exemple la vestimenta, la forma amb que porten certs atributs com les gorres, els tatuatges, els pírcings i l'actitud de “*chulillos*”. Tanmateix, l'Alicia considerava que aquesta percepció de perill provocada per l'aparença dels joves, és més deguda a l'aporofòbia (Cortina, 2017) que no pas al seu origen:

O sigui, crec que moltes, molts dels estigmes que tenim no són per l'origen de la persona, sinó clarament per aporofòbia, o sigui, per por a la pobresa (...) I... les seves pintes, perquè les seves pintes indiquen també la seva capacitat adquisitiva, i si és pobre pues... et fa més coseta, no sé per què (Alicia, Entrevista 1).

Els informants van esmentar també al paper dels mitjans de comunicació en la (re)producció d'aquests discursos negatius sobre la joventut estrangera, fet que hem pogut veure amb les notícies descrites en apartats anteriors. Alhora, es va fer menció a la major sensació de por cap a la figura masculina (Canellas, 2007; García España, 2019). L'Albert ho explicava així:

Sembla, a vegades, ja et dic en aquí doncs quan veus en una cantonada a la nit doncs que hi han... la cosa que penses dius "hosti, quins tipus tu", no? Però és així, la seva manera de vestir, la seva actitud... (...). Tot i que per exemple doncs, amb les noies no passa, no? Perquè tu veus un grup de noies àrabs i poden anar amb mocador i això, però no et fan... mala espina, no? Però sobretot els *machitos*, saps? (Albert, Entrevista 4).

Els informants també van afegir coses molt positives sobre els joves, descrivint-los com a molt treballadors, educats, i estudiosos, amb una ment molt més oberta i sense tants prejudicis com els adults. Sobretot, els informants destacaven el paper dels joves nouvinguts o de famílies nouvingudes, ja que consideraven que són joves amb molta resiliència, que han viscut situacions molt dures, i que tenen una tasca molt important en l'ajuda als seus pares. Tot i això, alguns informants advertien que la imatge estigmatitzada que es té d'ells, en molts casos acaba sent apropiada pels joves, adoptant conductes com la delinqüència, l'abandonament escolar, o la drogoaddicció (Barahona, 2018). Segons el Jordi, "si et diuen que tu no aprovaràs perquè no sé què, i que tu robaràs i que tu vendràs droga tota la vida, pues al final és el que acabes fent, no?" (Jordi, Entrevista 3). Amb tot plegat, l'edat, l'origen i el fenotip, així com la classe social, es conjuguen generant percepcions que relacionen el jovent estranger o de famílies d'origen estranger que viuen en barris populars, amb les categories de delinqüent, lladre, drogoaddicte, mandrós, viciós, etc. (Cuenca, 2016)

5.2. Els joves parlen: la música com a eina d'apropiació de l'estigma

*Yo no soy malo, aunque
me esconda entre la maleza
(Estopa, 2009, 1m03s)*

En les entrevistes, es va parlar amb tres joves del barri i de zones properes. El Chen és un noi de dinou anys que va néixer a la Xina, i va venir a Barcelona quan tenia només dos anys. Tot i no viure al barri, el Chen és un noi que té molta estima al Fondo, motiu pel qual està molt implicat en els projectes comunitaris de la zona. Quan vaig preguntar al Chen quina era la imatge existent sobre els joves estrangers, la seva resposta va ser clara:

És a dir, que si per exemple tu veus uns joves marroquins, o llatinoamericans o xinesos, o un altre... que no siguin catalans, eh... aquí ja... l'etiqueta són perillosos, són... És a dir, que si tu vas caminant pel carrer i se't posa un grup de joves eh... d'un altre origen, ja et preocupa, perquè no et passarà res, però la gent ja... té aquesta por (Chen, Entrevista 8).

Així, els joves immigrants són considerats “altres” estranys que amenacen l'ordre social establert, ja que si a la joventut se li afegeix el fet de ser estranger i els prejudicis que això comporta, aquests joves acaben sent classificats com a sospitosos de forma automàtica (Canellas, 2007). No obstant això, el Chen advertia que “per ser ja de fora, ja tens l'estigma, el jove ja és un plus” (Chen, Entrevista 8). El Picante, un veí de vint-i-sis anys d'origen dominicà, i el Panchi, un veí de vint anys d'origen equatorià, també eren conscients que la imatge que es té d'ells no és gens positiva, essent relacionats amb la drogoaddicció i la delinqüència. A més, afegien que la vestimenta és un factor clau per a la creació d'aquestes percepcions. En un vídeo al YouTube titulat “El barrio de Fondo. Santa Coloma” del canal BCN A PIE DE CALLE (2021), un noi fa una entrevista al Picante i a altres joves del Fondo, i quan li pregunta a un jove d'origen dominicà si ha patit alguna situació de racisme o discriminació, ell respon que sí, “por la vestimenta

que uno lleva. Siempre a veces como que, en el metro, en el metro se quedan mirándote así raro, como que les vas a robar, se te alejan así pero...” (BCN A PIE DE CALLE, 2021, 4m47s).

D’acord amb això, el Panchi i el Picante asseguraven que els qui tenen una pitjor imatge d’ells no són tant els veïns, sinó més la policia. El Picante explicava que, tot i haver comés errors de més petit, ell és un noi bo que no fa res, però la policia el té molt anguiat:

Un ejemplo, yo no hago nada, yo nunca he hecho nada, ¿Tú me entiendes? Sí, he cometido errores de joven, pero que tampoco no es para tanto ¿Tú me entiendes, no? Ya yo estoy para ayudar a mi madre, yo trabajo, tú me entiendes. Pues yo qué sé, un día yo venía, no un día, casi siempre, que ya me tengo que ir por otra ruta por miedo a ellos (Picante, Entrevista 11).

El Picante i el Panchi, explicaven que això és una cosa que els passa sovint a molts joves del barri, sobretot als estrangers. Aquesta entrevista la vam realitzar a la plaça de la Mediterrània, lloc on ells acostumen a passar el temps, així com sovint acostuma a fer voltes la policia, fet que vaig poder observar en diverses ocasions. El dia de l’entrevista, la policia va passar al nostre costat en cotxe, molt a poc a poc i, quan van marxar, el Picante em va dir: “no se han parado porque estabas tú” (Diari de camp, p. 83). Amb tot plegat, els dos joves van explicar moltes experiències negatives amb la policia i la mala relació que tenen. Així, l’increment de l’acció policial promoguda per la creixent demanda de seguretat, tendeix a orientar-se cap als joves (Kessler i Dimarco, 2013), essent aquests i els immigrants els col·lectius que més por tenen a la policia (Etcheverry, 2010; Segura, 2009).

D’altra banda, el Picante, que és músic, acostuma a escriure cançons sobre el Fondo que penja al YouTube. Com ell explica, li agrada variar en la música i no té cap estil concret, però la seva major inspiració és el *rap* i el *trap*. No obstant això, sembla que les lletres de les seves cançons no agraden a la policia, ni tampoc el fet que s’ajuntin en grup per gravar els vídeos musicals en l’espai públic del barri. Aquests són els motius pels quals ell considera que la policia el té fitxat:

Por la música y por la gente que yo paraba, y por lo que canto, claro. Porque un policía una vez me paró aquí y me dijo: "¿Por qué tú cantas así? ¿Tú no puedes cantar otra cosa?" Y yo le dije: "En mi vida no te metas que a ti no te importa, yo canto lo que me dé la gana" (Picante, Entrevista 11).

Quan li vaig preguntar què era el que no els agradava de les seves lletres, ell va contestar:

Porque... a veces me paso y digo la realidad en verdad. ¿Tú me entiendes, no? Y después, como lo hago, digo la realidad, pues interpreto delincuencia mala. También incito a la juventud a hacer lo malo, a la violencia. Pero el que sabe, yo no incito a la juventud hacia la violencia, incito a la juventud a quitarse de la calle ¿Tú me entiendes? (Picante, Entrevista 11).

Ell explicava que si molts joves van vestits de certa manera, és perquè adopten els estils dels seus referents musicals, com ara el Bad Bunny o l'Anuel, però que això no implica que siguin dolents, sinó que es tracta de la moda del *malianteo*. De fet, el Picante explicava que molts joves el tenen a ell de referent perquè també volen ser artistes, assegurant que, gràcies a la música, els que fumaven porros o feien coses dolentes, ara han trobat una motivació amb la música i volen ser artistes. En altres paraules, els joves han trobat en la música una alternativa per a la seva vida, prenent referents identitaris que expressen amb la vestimenta, el cos, els consums culturals, i els espais públics que ocupen (Cuenca, 2008, 2016). Malgrat això, el rebuig i la por afecten en la seva vida quotidiana, així com en les seves relacions amb la policia, el barri, el carrer, i l'espai públic, essent la roba i la música alguns dels marcadors de rebuig (Bayón i Zabaleta, 2022).

En les lletres del Picante, es pot detectar una apropiació de l'estigma (Bayón i Zabaleta, 2022), fet molt evident en la cançó titulada "Un delincuente":

Yo soy un delincuente, yo soy un delincuente, un delincuente humilde con la gente. (...). Yo soy un delincuente, yo soy un delincuente, un delincuente que respeta a la gente. (...). Si tu supieras lo que es un delincuente, que se busca su dinero sin hacerle daño a gente. (...). Es que somos otra clase de

delincuentes, andamos juntos y no revueltos. (...). Tú creías que yo era un delincuente, te llevaste por lo malo y estás preso por la gente (El Gordito Picante Official, 2023, 0m20s).

Vaig preguntar al Picante si la meua interpretació sobre l'apropiació de l'estigma era correcta, i ell va contestar el següent:

Exacto. Eso es para la gente que nos culpan de que nosotros somos delincuentes, que hacemos cosas malas, cuando lo que hacemos es trabajar. La única cosa que hacemos mal nosotros es fumar marihuana y ya. Después de ahí nosotros somos un corazón. Nosotros no somos conflictivos, no somos abusadores, nada de eso. Y por eso yo hice esa letra con doble sentido (Picante, comunicació personal, 27 de juny de 2023).

Així, la música funciona com un espai de resistència tàctica, on els joves s'apropien dels discursos i imatges negatives i demonitzades en les seves lletres i estils de rap i reggaeton, que després comparteixen en diverses plataformes com YouTube (Bayón i Zabaleta, 2022), vídeos que, tal com es pot veure en el canal de YouTube El Gordito Picante Official (s.d), arriben a quasi les 9.000 visualitzacions. Concretament, el Picante explicava que les cançons dedicades al Fondo són les més visitades amb diferència, ja que els joves volen escoltar música sobre el seu barri. Amb tot plegat, els tres entrevistats consideraven que es necessiten més espais d'oci pels joves, i el Chen ressaltava la necessitat d'incloure el jovent en els projectes de la zona, així com la necessitat de fer més difusió de projectes com el de "Viu el Fondo", que no té xarxes socials.

Conclusions

La història del barri del Fondo de Santa Coloma de Gramenet, és la història de la lluita d'un poble per fer d'un suburbi una ciutat (Borja, 2014), però la història del Fondo, també és la història de l'estigma que el barri i els seus habitants han arrossegat amb el temps (Rodríguez, 2019). El fet de ser un barri humil i treballador, l'abandó durant dècades, la seva composició social, la fal·lera constructiva, el sorgiment de bandes juvenils i l'allau migratòria, van originar i incrementar la mala imatge que el barri projectava a l'exterior, fet que s'ha vist reforçat amb l'arribada de població estrangera (Rodríguez, 2019), essent un clar exemple de l'estreta relació entre la segregació i l'estigma territorial (Barahona, 2018).

El Fondo és estimat pels qui el coneixen bé i el descriuen com un barri multicultural, de gent humil i treballadora, actiu, dinàmic, ple de vida, i amb molta cultura de carrer, essent la diversitat cultural i l'orgull de classe els factors que fomenten el sentiment de pertinença. Malgrat això, aquest sentiment de pertinença i orgull està condicionat per l'estigma i els discursos negatius que relacionen el barri amb la inseguretat, la immigració, els problemes, la delinqüència, la pobresa, i les drogues, essent aquestes les categories que acostumen a associar-se als barris populars, i que també acostumen a difondre actors externs al barri, sobretot els mitjans de comunicació (Cuenca, 2016). L'anàlisi de notícies d'alguns mitjans i del discurs polític d'algunes agrupacions de dretes, mostren que, com a mínim, funcionen com a un gran altaveu per (re)produir la imatge negativa sobre el barri, destacant no només la degradació dels espais, sinó sobretot un seguit de figures d'alteritat causants d'una situació d'inseguretat a la zona, d'entre les quals destaquen els immigrants, les prostitutes, els joves estrangers i els okupes, a més de fer menció de la por al gueto, que no deixa de ser l'estigmatització de la concentració d'immigrants, associada a la degradació urbana, el conflicte i l'incivisme (Aramburu, 2000).

Tot i que els informants asseguraven que la imatge negativa del barri des de l'exterior és molt més exagerada que la que tenen des de dins, alguns informants associaven la imatge negativa del barri a les seves infraestructures, la manca de neteja i de llum, així com la manca d'espais amables i verds, establint una relació directa entre la nit i el “mal”, moment on apareixen altres actors i pràctiques malignes (Segura, 2009). Malgrat això, aquests informants eren els que asseguraven que no hi ha grans problemàtiques al barri, i parlaven més de possibles percepcions i sensacions d'inseguretat i de por, que no pas de fets reals. Paral·lelament, altres informants assenyalaven el barri com una “zona vermella” (Cuenca, 2016), centrant-se sobretot en la por i el perill vers la presència “d'altres” que pertorben l'espai públic “idíl·lic” (Borja, 2008), on destaquen la figura dels pobres, les prostitutes, els traficants de drogues, els lladres i els joves (Berroeta et al., 2017; Borja, 2008), així com els okupes, que amenacen no només amb pertorbar l'espai públic, sinó també l'espai privat. En aquests discursos, que eren molts semblants als dels mitjans de comunicació, s'establien relacions directes entre la pobresa, la incultura, el consum d'alcohol i els problemes, així com van sorgir un seguit de discursos culturalistes i essencialistes respecte a persones de certa procedència i color de pell, essent construïts com a “altres” principals portadors de perill i problemes (Aramburu, 2000).

La joventut percebuda com a alteritat, va ser un fet evident en totes les entrevistes. D'una banda, es va vincular la joventut amb un seguit d'imatges i discursos culturals (Sánchez García i Hakim, 2014) com la violència, la delinqüència, la mandra, l'hedonisme o l'addicció, entre d'altres, essent la nit el moment de major risc (Schmitt, 2012), tot i que en el cas dels joves estrangers, incloent-hi les segones generacions, aquesta imatge negativa s'agreujava. Els marcadors de rebuig que es van esmentar, van ser el color de pell i altres trets fenotípics, destacant que eren els joves marroquins, llatins, xinesos i negres, els que reben més discriminació. Altres marcadors de rebuig són la vestimenta, associada a l'aporofòbia (Cortina, 2017), els tatuatges, els pírcings i l'actitud de “*chulillos*” dels joves, a més de la major sensació de por entorn la figura masculina (Canelles, 2007; García España, 2019).

Els joves entrevistats eren conscients de la imatge negativa existent sobre ells, destacant sobretot la seva forma de vestir, els trets fenotípics, i la música com a marcadors de rebuig (Bayón i Zabaleta, 2022), així com la mala relació amb la policia, generat una sensació de por i de manca de llibertat en l'espai públic (Segura, 2009; Etcheverry, 2010). Un dels entrevistats era un noi d'origen dominicà que fa cançons, sobretot de l'estil del *rap* i el *trap*, moltes d'elles dedicades al barri. Aquest, assenyalava que si molts joves vesteixen de forma poc normativa, és perquè els joves han trobat en la música una alternativa per a la seva vida, prenent referents identitaris que expressen amb la vestimenta, el cos, els consums culturals, i els espais públics que ocupen (Cuenca, 2008, 2016). A més a més, en aquestes cançons es va poder apreciar que aquest jove s'apropiava de l'estigma que l'associa amb la delinqüència, mostrant que la música funciona com un espai de resistència tàctica, on els joves s'apropien dels discursos i imatges negatives i demonitzades, que després comparteixen en diverses plataformes com YouTube (Bayón i Zabaleta, 2022).

Amb tot plegat, i atenent l'objectiu principal d'aquesta investigació, podem concloure que els fenòmens socio-espacials que incrementen l'imaginari o percepció de perill atribuït als barris populars, troba la seva explicació en la dimensió social, més que en la dimensió física o en les característiques materials d'aquests "espais de la por" (Lindón, 2007). Concretament, la por *als altres* que amenacen l'espai públic idíl·lic per diferents, desconeguts i potencials agressors (Borja, 2008), és el principal factor que tant els discursos dels mitjans de comunicació i polítics, com alguns entrevistats, esmentaven com a causants de la inseguretat i mala imatge del barri, destacant la figura dels immigrants, les prostitutes, els okupes, els pobres i els joves, categories que acostumen a anar lligades. No obstant això, cal tenir en compte que aquests discursos mostraven percepcions i sensacions de por i d'alerta constant, però no experiències reals en les quals aquestes pors s'haguessin fet realitat. A més a més, la imatge del barri a l'exterior, és molt més negativa i exagerada que la que tenen els que el coneixen bé, essent els mitjans de comunicació i el discurs polític grans altaveus que (re)produeixen aquesta visió negativa.

Pel que fa a la hipòtesi d'aquest treball que planteja que la percepció que es té dels joves estrangers dels sectors populars a l'espai públic incrementa l'imaginari o percepció que relaciona aquests barris i els seus espais amb la por i el perill, podem concloure que és certa, ja que la joventut estrangera i les segones generacions són construïts com a "alteritat" rere un seguit d'imatges i discursos que els relacionen amb la delinqüència, la violència i el robatori (Cuenca, 2016), d'entre altres, pel fet que si a la joventut se li afegeix el fet de ser estranger i els prejudicis que això comporta, aquests joves acaben sent classificats com a sospitosos de forma automàtica (Canellas, 2007), imatge que perjudica les seves relacions amb la policia, el barri, el carrer i l'espai públic (Bayón i Zabaleta, 2022), i que és potenciada pels mitjans de comunicació. L'edat, la major presència masculina, l'origen, el fenotip, el color de pell, la classe social, la vestimenta i altres atributs com la moral i l'estètica *rapera* (Bayón i Zabaleta, 2022; Canellas, 2007) funcionen com marcadors de rebuig que construeixen la joventut immigrant resident en barris populars com a figura d'alteritat que genera sensacions de por i inadequació en l'espai públic.

Tot i això, cal reconèixer que aquest treball té importants limitacions. La primera, és que aquesta investigació ha estat molt exploratòria, ja que conèixer i aprofundir en la realitat d'un barri en poc més de dos mesos, és una tasca que amb tota seguretat no et permet atendre tots els factors que poden tenir un paper important en el problema que aquí es planteja. La segona, és que només s'ha pogut accedir al testimoni de tres joves, motiu que limita poder generalitzar els resultats, ja que és crucial tenir més testimonis i, sobretot, atendre diferents perfils dins la categoria de "joves immigrants", per poder analitzar les diferències internes. La tercera, i molt lligada a les dues anteriors, és que aquesta investigació ha volgut abordar masses objectius, limitant poder aprofundir en alguns aspectes rellevants. Tenint en compte aquestes limitacions, així com que amb aquesta investigació ja s'ha realitzat una fase més exploratòria i s'ha fet el primer contacte amb el barri i els seus habitants, una proposta de continuïtat del projecte seria poder aprofundir en les experiències i vivències dels joves del Fondo, oferint-los el protagonisme en la investigació.

Repensant el barri: notes per a la intervenció

Respecte a la segona hipòtesi que proposa que els joves immigrants dels barris populars són potencials agents de transformació i millora de la imatge enfront l'estigma territorial, tot i que no podem corroborar-la, podem considerar que, com a mínim, es presenta com a una opció factible. Tenint en compte que, a diferència dels adults, els joves acostumen a ajuntar-se amb altres joves de diferents nacionalitats, incloure'ls i tenir-los més en compte en els projectes de barri és un factor imprescindible, no només per ser bons exemples de cohesió, sinó també perquè és necessari fomentar les relacions intergeneracionals.

D'altra banda, i tenint en compte que la imatge existent del barri és molt més negativa a l'exterior, aquests joves tenen eines de difusió molt potents, com les xarxes socials o el YouTube, plataformes en les quals tenen molts seguidors i arriben a moltes persones. Així, una proposta que es podria dur a terme és establir més contacte amb ells, fomentar la seva participació en les activitats i, per exemple, escriure cançons tots plegats per difondre una bona imatge del barri. Això, reforçaria les relacions veïnals, funcionaria com a eina de difusió d'una imatge més bona i de cohesió a l'exterior, i a més a més permetria als joves tenir un espai on expressar-se i esbrimar el seu potencial, fomentant la seva inclusió i motivació. El barri del Fondo és un barri estimat i que es mereix ser estimat, i unir forces i treballar conjuntament, és l'eina més poderosa per poder lluitar contra aquells que insisteixen en (re)produir discursos negatius.

Bibliografia

- Ajuntament de Santa Coloma de Gramenet. (2020). *Informe Social. Diagnosi del barri d'El Fondo. Any 2020*.
- Antxustegi-Etxearte, O. (2014). *De suburbi a ciutat. El Pla Popular de Santa Coloma de Gramenet*. Fòrum-Grama.
- Aramburu, M. (2000). *Bajo el signo del gueto: imágenes del “inmigrante” en Ciutat Vella*. [Tesis Doctoral, Universitat Autònoma de Barcelona]. TDX Tesis Doctorals en Xarxa.
- Ballestín, B., i Fàbregues, S. (2018). *La práctica de la investigación cualitativa en ciencias sociales y de la educación*. Editorial UOC.
- Barahona, M. J. (2018). Entre derecho a la ciudad, segregación y estigma: dos estudios de caso al sur de Quito, Ecuador. *Anuario de Espacios Urbanos, Historia, Cultura y Diseño*, (25), 77–105.
- Bayón, M. C., i Zabaleta, H. (2022). Estigmas, performatividad y resistencias. Deconstruyendo las figuras demonizadas de jóvenes de sectores populares en América Latina. *OBETS. Revista de Ciencias Sociales*, 17(1), 63–80.
<https://doi.org/https://doi.org/10.14198/OBETS2022.17.1.04>
- BCN A PIE DE CALLE. (27 de juny de 2021). *EL BARRIO DE FONDO | SANTA COLOMA* [Arxiu de Vídeo]. Youtube.
<https://www.youtube.com/watch?v=tAKjIA8vNpw&t=172s>
- Berroeta, H., Vidal, T., i Di Masso, A. (2017). El espacio público en conflicto: coordenadas conceptuales y tensiones ideológicas. *Athenea Digital*, 17(3), 53–92. <https://doi.org/https://doi.org/10.5565/rev/athenea.1725>
- Borja, J. (2000). Ciudadanía y espacio público. En D. Jiménez (Comp.), *Laberintos urbanos en América Latina* (pp. 9-34). Ediciones ABYA-YALA.
- Borja, J. (2008). Miedos, segregación y mercado en la ciudad globalizada. *Nueva Sociedad*, (213), 25–34.

- Borja, J. (2011). Crisis urbana y derecho a la ciudad. *Viento Sur*, (116), 39–49.
- Borja, J. (2014). Pròleg. En O. Antxustegi-Etxearte (Ed.), *De suburbi a ciutat. El Pla Popular de Santa Coloma de Gramenet* (pp. 13-25). Fòrum-Grama.
- Borja, J., i Castells, M. (2000). La ciudad multicultural. En D. Jiménez (Comp.), *Laberintos urbanos en América Latina* (pp. 35–56). Ediciones ABYA-YALA.
- Borrego, I. (2003). Los hijos de inmigrantes como tema sociológico: la cuestión de “la segunda generación.” *Anduli: Revista Andaluza de Ciencias Sociales*, (3), 27–46.
- Brennan-Horley, C. (2010). Mental mapping the “creative city.” *Journal of Maps*, 6(1), 250–259. <https://doi.org/10.4113/jom.2010.1082>
- Canellas, N. (2007). Joves i espai públic. Ens han pres la plaça? En *Joventut i polítiques de joventut 25 aportacions* (pp. 163–169). Diputació de Barcelona.
- Carrasco, S. (2023). Los hijos e hijas de los inmigrantes en España. En X. Aierdi i L. Cachon (Coords.), *111 preguntas o el rompecabezas de la inmigración* (pp. 38–43). ZAS! Red Vasca Antirumores.
- Carrasco, S., Pàmies, J., i Narciso, L. (2018). Abandono escolar prematuro y alumnado de origen extranjero en España: ¿un problema invisible? *Anuario CIDOB de La Inmigración 2018*, 212–236.
<https://doi.org/doi.org/10.24241/AnuarioCIDOBInmi.2018.212>
- Castro, N. (2014). *Evolución de la segregación espacial en Barcelona (2007 - 2013). Análisis y políticas urbanas*. [Tesis Final de Máster, Universitat Politècnica de Catalunya]. UPCommons.
- Cevallos Tejada, F. (2013). Una mirada al nuevo enemigo social: las pandillas juveniles. *Íconos - Revista de Ciencias Sociales*, (15), 114–122.
<https://doi.org/https://doi.org/10.17141/iconos.15.2003.563>

- Checa, J. C., Garrido, Á., i Olmos, F. (2010). Actitudes recientes hacia los inmigrantes en El Ejido (España). *Convergencia. Revista de Ciencias Sociales*, (52), 125–154.
- Contijoch, M., i Nadal, H. (2016). *La ciutat de les fogueres. Els focs de Sant Joan i la cultura popular infantil de carrer a Barcelona*. Pol·len edicions.
- Cornejo, A. (2015). Imaginarios urbanos y segregación socioespacial. Un estudio de caso sobre Quito. *Cuadernos de Vivienda y Urbanismo*, 8(16), 246–263.
- Corrales, E. (2002). Del moro al inmigrante y del inmigrante al moro: entre la maurofobia y la maurofilia en España en las tres últimas décadas (1975-2003). *Anuari de Filologia*, 24(12), 47–56.
- Cortina, A. (2017). *Aporofobia, el rechazo al pobre. Un desafío para la democracia*. Espasa Libros, S. L. U.
- Cuenca, J. (2008). Identidades sociales en jóvenes de sectores populares: Aproximaciones a un grupo de raperos. *Culturales*, 4(7), 7–42.
- Cuenca, J. (2016). Los jóvenes que viven en barrios populares producen más cultura que violencia. *Revista Colombiana de Psicología*, 25(1), 141–154. <https://doi.org/10.15446/rcp.v25n1.49970>
- Cuenya, B. (2018). Consensos y puntos de debate en torno a los conceptos de segregación y fragmentación urbanas. *Revista Iberoamericana de Urbanismo*, (14), 1–4.
- De Esteban, A., Díaz, J. C., & Perelló, S. (2003). Inmigración y segregación urbana. *Papeles de Economía Española*, (98), 262–273.
- Delgado, M. (2006). Morfología urbana y conflicto social. En R. Bergalli i I. Rivera (Eds.), *Emergencias urbanas* (pp. 133–169). Anthropos.
- Delgado, M. (2011). *El espacio publico como ideologia*. Catarata.
- Díaz-Cortés, F. (2009). *Espai públic, vida quotidiana i identitat de barri a Terrassa: La construcció material i social de Can Palet i Ca n'Anglada a*

través d'una geografia de la proximitat. [Tesi Doctoral, Universitat Autònoma de Barcelona]. TDX Tesis Doctorals en Xarxa.

EL GORDITO PICANTE OFFICIAL. (28 d'abril de 2023). *El Gordito Pikante - Un Delincuente (VIDEO OFICIAL)* [Arxiu de Vídeo]. Youtube.
<https://www.youtube.com/watch?v=jUQgiqR5ZyQ>

Elorza, A. (2019). Segregación residencial y estigmatización territorial. Representaciones y prácticas de los habitantes de territorios segregados. *Eure*, 45(135), 91–110. <https://doi.org/10.4067/S0250-71612019000200091>

Estopa. (25 d'octubre de 2009). *Estopa - Vino Tinto* [Arxiu de Vídeo]. Youtube.
<https://www.youtube.com/watch?v=NOjgze5Nmzc>

Etcheverry, D. (2010). La construcción y desconstrucción del miedo: experiencias de inmigrantes frente a la autoridad policial. *Ankulegi. Revista De Antropología Social*, (14), 59–69.

Feixa, C. (2013). L'espai comú vist des del món dels joves. *Qüestions de Vida Cristiana*, (245), 127–142.

Fullaondo, A. (2007). La inmigración en España: una aproximación metropolitana comparada. *ACE. Arquitectura, Ciudad y Entorno*, 2(4), 497–518.

García España, E. (2019). Más inmigración, menos delincuencia. *Revista Crítica Penal y Poder*, (18), 194–205.

Gerbolés Pérez, D. (4 de desembre de 2021). Los Mossos detienen a dos marroquíes que robaban móviles en Santa Coloma (Barcelona) con mucha violencia. *El Catalán*. <https://www.elcatalan.es/los-mossos-detienen-a-dos-marroquis-que-robaban-moviles-en-santa-coloma-barcelona-con-mucha-violencia>

Giliberti, L. (2014). Bandas latinas en España? Grupos juveniles de origen inmigrante, estigmas y síntomas. *Revista Española de Investigaciones Sociológicas*, (148), 61–78.

<https://doi.org/http://dx.doi.org/10.5477/cis/reis.148.61>

González, I. (2012). Juventud e inmigración. Algunos elementos para el análisis en el contexto español. *Studia Zamorensia*, 11, 87–110.

Hernández de Frutos, T., i García, E. (2016). Diferenciación socio-espacial y segregación racial en España. *BARATARIA. Revista Castellano-Manchega de Ciencias Sociales*, (21), 91–109.

<https://doi.org/https://doi.org/10.20932/barataria.v0i21.298>

Hiernaux, D. (2007). Los imaginarios urbanos: de la teoría y los aterrizajes en los estudios urbanos. *Revista Eure*, 33(99), 17–30.

Jiménez, B. C, Resino, R., Mayoral, M., i Sassano, S. (2020). Inmigración y segregación residencial en la ciudad de Madrid. *Anales de Geografía de La Universidad Complutense*, 40(2), 393–418.

<https://doi.org/10.5209/aguc.72980>

Kessler, G., i Dimarco, S. (2013). Jóvenes, policía y estigmatización territorial en la periferia de Buenos Aires. *Espacio Abierto Cuaderno Venezolano de Sociología*, 22(2), 221–243.

Lacarrieu, M. (2007). La “insoponible levedad” de lo urbano. *Revista Eure*, 33(99), 47–64.

LGI. (27 de març de 2023). Grupos de okupas de origen pakistaní se enfrentan en una batalla campal en Santa Coloma (Barcelona). *La Gaceta*.

<https://gaceta.es/espana/grupos-de-okupas-de-origen-pakistani-se-enfrentan-en-una-batalla-campal-en-santa-coloma-barcelona-20230327-1957/>

Lindón, A. (2007). La ciudad y la vida urbana a través de los imaginarios urbanos. *Revista Eure*, 33(99), 7–16.

Metrópoli. (28 de gener de 2021). Los grandes problemas de Fondo. El barrio con más robos de Santa Coloma.

https://metropoliabierta.elespanol.com/informacion-municipal/sucesos/fondo-barrio-robos-santa-coloma_35744_102.html

- Moore, M. S. (2018). Violencia simbólica urbana: ser adolescentes en un barrio rotulado como “zona roja”. Abordaje sociodiscursivo del impacto de la educación religiosa en la construcción de la subjetividad en ese tipo de territorios. En O. Pedoni (Ed.), *Violencias* (pp. 47-69). EDUCC - Editorial de la Universidad Católica de Córdoba.
- Mujica, J., Castellano, J. M., i Hernández, R. (2010). Inmigración y ciudad en España: integración versus segregación socio-territoriales. *Scripta Nova. Revista Electrónica de Geografía y Ciencias Sociales*, 14(331), 1-22.
- Pérez, M., Bayona-i-Carrasco, J., i Rúbies, I. (2012). Patrones espaciales de la segregación residencial en la región metropolitana de Barcelona: pautas de segregación de los grupos altos. *Scripta Nova. Revista Electrónica de Geografía y Ciencias Sociales.*, 16(423), 1–13.
- Pertuz, O. (2008). Construyendo sospechas: imaginarios del miedo, segregación urbana y exclusión social en Cartagena 1956-1971. *Revista Cuadernos de Literatura Del Caribe e Hispanoamérica*, (7), 1–12.
- Piédrola, À., i Fabra, S. (2020). *Pla Nacional de joventut de Catalunya 2020*. Generalitat de Catalunya. Departament de Benestar Social i Família. Direcció General de Joventut.
- Pyszczeck, O. L. (2012). Los espacios subjetivos del miedo: construcción de la estigmatización espacial en relación con la inseguridad delictiva urbana. *Cuadernos de Geografía: Revista Colombiana de Geografía*, 21(1), 41–54. <https://doi.org/10.15446/rcdg.v21n1.30694>
- Rodríguez-García, D. (2022). The Persistence of Racial Constructs in Spain: Bringing Race and Colorblindness into the Debate on Interculturalism. *Social Sciences*, 11(1), 1–25. <https://doi.org/10.3390/socsci11010013>
- Rodríguez, I. (2019). *El Fondo, cruïlla de cultures. Crònica urbanística d'un barri marcat per la immigració*. Museu Torre Balldovina, Ajuntament de Santa Coloma de Gramenet.

- Rodríguez Merkel, G. M. (2014). Qué es y qué no es segregación residencial. Contribuciones para un debate pendiente. *Revista Bibliográfica de Geografía y Ciencias Sociales*, 19(1079), 1–23.
- Rodríguez Vignoli, J. (2001). Segregación residencial socioeconómica: ¿que es?, ¿cómo se mide?, ¿qué está pasando?, ¿importa? *CEPAL - SERIE Población y desarrollo*.
- Sánchez García, J., i Hakim, N. (2014). ¿Qué significa ser joven? Reflexión teórica desde dos ejemplos etnográficos. *Quaderns-e. Institut Català d'Antropologia*, 19(2), 43–57.
- Sánchez, V. (2012). La reproducción de los estereotipos de exclusión social a partir de usos del término “ inmigrante ” como categoría social en la sociedad española : El caso de los hijos de inmigrados de origen marroquí. 1–21.
- Schmitt, N. B. (2012). El proceso de subjetivación de los jóvenes: Entre la estigmatización y el control social: El análisis del abordaje televisivo a partir del programa “Calles Salvajes”, Argentina (2008-2011). *VII Jornadas de Sociología de La UNLP, 5 Al 7 de Diciembre de 2012, La Plata, Argentina. En Memoria Académica*.
- Segura, R. (2009). Paisajes del miedo en la ciudad. Miedo y ciudadanía en el espacio urbano de la ciudad de la Plata. *CUADERNO URBANO. Espacio, Cultura, Sociedad*, 8(8), 59–76.
- Stolcke, V. (2000). ¿Es el sexo para el género lo que la raza para la etnicidad... y la naturaleza para la sociedad? *Política y Cultura*, (14), 25–60.
- Tijerina, A. B. (2004). Un metodo para el analisis de la ecologia del espacio fisico y del social en la ciudad. *Ciencia Ergo Sum*, 11(1), 10–24.
- Valadez, M. (2014). *El miedo al otro, un ejercicio de poder* [Tesis de Licenciatura, Universidad Autónoma de la Ciudad de México]. Repositorio institucional UACM.

- Valderrama-Barrera, M., Cano-Cardona, N., i López-Vargas, P. A. (2018). Aproximaciones teórico-conceptuales a la comprensión de las lógicas de empobrecimiento y segregación socio espacial. *Prospectiva. Revista de Trabajo Social e Intervención Social*, (25), 31–65.
<https://doi.org/10.25100/prts.v0i25.5964>
- VOX Santa Coloma de Gramenet. [@VoxSantaColoma]. (16 de maig de 2023). *Recuperemos Santa Coloma, vota #SantacoSegura !!#soloquedavox #sinmiedo Video completo en instagram.* [Tweet, vídeo adjunt]. Twitter.
<https://twitter.com/VoxSantaColoma/status/1658385012977287169>
- Wacquant, L. (2004). Las dos caras de un gueto. La construcción de un concepto sociológico. *Renglones*, (56), 72–80.
- Wong, D., Reibel, M., i Dawkins, C. (2007). Introduction - Segregation and neighborhood change: Where are we after more than a half-century of formal analysis. *Urban Geography*, 28(4), 305–311.
<https://doi.org/10.2747/0272-3638.28.4.305>

ANNEX 2: Guió d'entrevistes semiestructurades

EIX TEMÀTIC/TEMA	SUBTEMA	PREGUNTES
A. Perfil sociodemogràfic.	A.1. Nom. A.2. Edat. A.3. Professió i estudis. A.4. Lloc de naixement. A. 5. Nucli familiar actual. A.6. Llocs en els quals ha viscut.	A.1. Com et dius? A.2. Quina edat tens? A.3. A què et dediques? (<i>Què has estudiat?/Què estudies?</i>) A.4. On vas néixer? A. 5. Vius sol? Amb qui? A. 6. En quins llocs has viscut al llarg de la teva vida?
B. Context del barri.	B. 1. Quantitat de vivències al barri. B. 2. Implicació amb el barri i les entitats. B. 3. Història del barri. B. 4. Concepció/definició/visió del barri. B. 5. Canvis al barri. B. 5. 1. Impacte dels canvis del barri. B. 6. Motius pels quals habitar el barri. B. 7. Diferències internes. B. 8. Problemàtiques socials habituals.	B. 1. Explica'm la teva relació amb el Fondo, quan vas començar a viure o a relacionar-te amb el barri. B. 2. Quina implicació tens amb el barri i les seves entitats? B. 3. Podries explicar-nos com es va formar el barri? Alguns aspectes de la seva història? B. 4. Com definiries o descriuries el barri del Fondo en l'actualitat? B. 5. Has notat canvis al barri des que el coneixes? Quins? (<i>socials, demogràfics, urbanístics, comercials, etc.</i>). B. 5. 1. Què t'han semblat aquests canvis? B. 6. Per quins motius creus que la gent viu al barri? B. 7. Veus zones diferenciades al barri? B. 8. Quines creus que són les problemàtiques socials habituals al barri?
C. Espai públic.	C. 1. Concepció de la segregació urbana. C. 2. Concepció de l'espai públic.	C. 1. Com definiries la segregació urbana? (<i>com a concepte</i>) Creus que el barri del

	C. 2. 1. Preferència i ús de l'espai públic del barri. C. 2. 2. Preferència i ús de l'espai públic del barri per part dels habitants. C. 2. 3. Problemàtiques respecte a l'espai públic del barri. C. 2. 4. Percepció de perill i seguretat. C. 2. 5. Demandes respecte a l'espai públic. C. 3. Mapa. Delimitació del barri. C. 3. 1. Distribució dels espais. C. 3. 2. Espais preferits i més utilitzats. C. 3. 3. Espais preferits i més utilitzats pels joves. C. 3. 3. 1. Agrupacions del jovent als espais segons variables com el gènere, l'origen o altres variables. C. 3. 5. Espais considerats més o menys segurs.	Fondo és una zona segregada? Per què? C. 2. Com definiries l'espai públic? (<i>com a concepte</i>) (Què creus que forma part de l'espai públic: carrers, places, centres públics, etc.). C. 2. 1. Quins espais són els teus preferits del barri? I els que més fas servir? C. 2. 2. Quins espais creus que utilitzen més els veïns i veïnes? I quins creus que són els que menys s'utilitzen i per què? C. 2. 3. Existeixen problemàtiques respecte a l'espai públic al barri? Quines? C. 2. 4. Consideres que al barri existeix una percepció que hi ha espais més segurs que altres? Quins i per què? (<i>en què es basen aquests discursos</i>) C. 2. 5. Milloraries alguna cosa al barri respecte al seu espai públic? El què? C. 3. (Mapa) Quins creus que són els límits del Fondo? (<i>Encerclar el que consideres que és el Fondo</i>). C. 3. 1. Amb aquest plànol general, quins punts de referència indicaries al mapa per situar les zones del barri? (<i>Per exemple, pots marcar un parc, una plaça, una botiga, una zona... aquells llocs que tens de referència i els primers que et venen al cap per fer un esquema ràpid de com està distribuït el barri i de què és cada zona</i>).
--	---	---

		C. 3. 2. Podries assenyalar els espais preferits i més utilitzats per als habitants, així com els teus preferits i els que més utilitzes? C. 3. 3. I els espais preferits i més utilitzats pels joves? C. 3. 3. 1. Creieu que els joves s'agrupen en funció de si són homes o dones, per edats, per origen familiar, etc? Sabeu on s'ajunten? Podríeu indicar-ho al mapa? C. 3. 4. Finalment, podries indicar quines zones es conceben com a més segures i, també, les més insegures? I quines són les zones que caldria millorar? Per què?
D. Identitat i imatge del barri.	D. 1. Identitat i sentiment de barri. D. 2. Visió externa del barri. D. 3. Visió interna del barri. D. 4. Estigma al barri. D. 4. 1. Sorgiment de l'estigma. D. 5. Aspectes positius del barri. D. 6. Aspectes positius del barri per part dels habitants. D. 7. Nocions de perill i seguretat. D. 8. Millora de la imatge del barri.	D. 1. Creus que existeix un sentiment de pertinença o identitari al barri? Creieu que la ciutadania se sent part del barri del Fondo? Com el descriuries? D. 2. Quina visió creus que es té del barri des de fora d'aquest? En aquesta visió, quin paper tenen els mitjans de comunicació i els discursos polítics? I quin paper creus que tenen les xarxes socials que pegen contingut específic del que passa al barri, sobre la visió que es té del barri? D. 3. I des de dins del barri, és a dir per part dels seus habitants, quina imatge creus que es té d'aquest? D. 4. Creus que existeixen prejudicis o estigma sobre el barri? D. 4. 1. D'on creus que sorgeix aquest estigma i prejudicis?

		D. 5. Quins aspectes positius destacaries sobre el barri? D. 6. Quins aspectes positius sobre el barri creus que valoren més els seus habitants? D. 7. Quin paper creus que juguen les nocions de perillositat i seguretat en la visió que es té del barri? D. 8. Com creus que es podria millorar la imatge del barri per part dels seus habitants? I per part dels que no ho són, és a dir, de la resta de barris i municipis?
E. Relacions veïnals, convivència i cohesió.	E. 1. Definició de cohesió social i convivència. E. 1. 1. Relacions personals amb els habitants. E. 1. 2. Relacions generals entre els habitants. E. 2. Problemàtiques en la convivència. E. 3. Aspectes positius en la convivència. E. 4. Valoració de la convivència i cohesió. E. 5. Demandes en la millora de les relacions i unió veïnal. E. 6. Relació entre la visió del barri i les relacions veïnals.	E. 1. Com definiries la cohesió social i la convivència? (<i>com a conceptes</i>) E. 1. 1. Com és la teva relació amb els veïns del barri? E. 1. 2. Com creus que és, en general, la relació entre els veïns del barri? E. 2. Creus que existeixen problemàtiques en la convivència al barri? Quines? E. 3. I quins creus que són els aspectes positius en la convivència al barri? E. 4. En conclusió, creus que existeix, en termes generals, una bona convivència, cohesió social i/o unió veïnal al barri? Per què? Sabries dir exemples concrets de bona convivència al barri, com per exemple activitats comunitàries, solidaritat veïnal, xarxes de suport mutu, etc.? E. 5. Com creus que podrien millorar les relacions veïnals al barri? I com creus que podria haver-hi més cohesió i unió veïnal? E. 6. Creus que existeix relació entre la imatge que es té del barri

		i les relacions existents entre els habitants?
F. Diversitat cultural	F. 1. Context migratori. F. 2. Diferents orígens. F. 3. Relacions entre els diferents grups. F. 4. Valoració de la diversitat al barri. F. 5. Identitat i imatge del barri i diversitat. F. 6. Obstacles i problemàtiques dels veïns estrangers. F. 7. Agrupacions ètniques.	F. 1. Sabries explicar la història o context migratori del barri?/Podries explicar la teva experiència i trajectòria migratòria? F. 2. Sabries dir les diferents procedències existents dins del barri? F. 3. I quina relació creus que tenen els veïns de diferents procedències entre ells? (<i>incloent-hi els autòctons</i>). F. 4. Quins aspectes positius destacaries de la diversitat cultural i ètnica dins del barri? F. 5. Quin paper creus que juga la diversitat cultural en la identitat o sentiment de pertinença al barri? I en la imatge que es té del barri? F. 6. Consideres que els veïns d'altres orígens pateixen més obstacles o problemàtiques que els veïns autòctons? Quins i per què? F. 7. Consideres que els habitants acostumen a agrupar-se amb els seus iguals d'origen, o existeixen agrupacions amb veïns d'altres orígens i autòctons?
G. Joventut i immigració	G. 1. Definició de joventut i infància. G. 2. Escolarització dels joves del barri. G. 2. 1. Escoles del barri. G. 2. 2. Aspectes positius i negatius de les escoles i instituts del barri. G. 2. 3. Diversitat a les escoles.	G. 1. Què creus que és el que caracteritza la joventut, és a dir, què és ser jove? G. 2. Respecte als joves del barri, aquest acostumen a anar a escoles del Fondo o a altres? A quines? G. 2. 1. Saps a quins instituts van els adolescents i joves del barri del Fondo? G. 2. 2. Quins aspectes positius i negatius destacaries de les escoles i instituts del barri?

	G. 2. 4. Relacions entre els joves. G. 2. 5. Relacions amb els professors. G. 2. 6. Variables estructurals en les relacions a l'escola. G. 2. 7. Resultats acadèmics. G. 2. 7. 1. Abandonament prematur. G. 2. 8. Relacions dels joves fora de l'escola. G. 2. 9. Agrupacions fora de l'escola. G. 2. 10. Agrupacions fora de l'escola dels joves immigrants i segones generacions. G. 3. Joventut i ús de l'espai públic. G. 3. 1. Espais més utilitzats pels joves. G. 3. 2. Concepció i imatge dels joves per part dels habitants. G. 3. 3. Estigma i joventut. G. 3. 3. 1. Estigma i joventut immigrant i segones generacions. G. 3. 3. 2. Construcció del discurs. G. 3. 3. 3. Diferències segons la procedència. G. 3. 4. Percepció de la joventut en l'ús de l'espai públic.	G. 2. 3. Creus que les escoles i instituts del barri reflecteixen la diversitat existent a la zona? G. 2. 4. Com definiries, de manera general, la relació entre els joves a les escoles? G. 2. 5. I com és la relació entre els joves i el professorat? G. 2. 6. En aquestes relacions, creus que hi ha diferències internes basades en variables com el gènere, l'ètnia, o d'altres? G. 2. 7. De forma general, com descriuries els resultats acadèmics a les escoles i instituts del barri? G. 2. 7. 1. Quins són els nivells d'abandonament prematur a les escoles? G. 2. 8. Com creus que són les relacions dels joves fora de l'escola? G. 2. 9. Sota la teva experiència, consideres que els joves, fora del context escolar, s'agrupen i compareixen estones i espais, o s'ajunten amb altres grups de joves? G. 2. 10. En el cas dels joves de famílies migrades, aquests s'agrupen amb altres joves del mateix origen, o també amb joves d'altres orígens i autòctons? G. 3. Com valoraries l'ús que fa la joventut de l'espai públic (places, parcs, quipaments, etc.) del barri? Consideres que el jovent fa més ús de l'espai públic que la resta? Per què? G. 3. 1. Quins espais públics consideres que són més
--	--	--

	G. 3. 4. 1. Noció de civisme i seguretat. G. 4. Aspectes positius de la joventut.	utilitzats pels joves al barri? I quines activitats fan en aquests espais? G. 3. 2. Quina percepció o visió creus que tenen la resta d'habitants dels joves en general? G. 3. 3. Consideres que existeix una imatge estigmatitzada dels joves? Per què? G. 3. 3. 1. I consideres que existeix una imatge estigmatitzada dels joves immigrants o de les segones generacions en concret? Aquesta imatge o estereotip és diferent del que es té dels joves que no són immigrants ni segones generacions? Per què? G. 2. 3. 2. D'acord amb quins arguments se sostenen aquests discursos sobre el jovent immigrant? (<i>llengua, religió, color de pell, edat, religió, "comportament", vestimenta, etc.?</i>). G. 3. 3. 3. Aquesta imatge és igual cap a tots els joves immigrants, o hi ha diferències segons la procedència? G. 3. 4. Com creus que afecta aquesta imatge o percepció de la joventut i, concretament, de la joventut immigrant i de les segones generacions, en la imatge i percepció que es té de l'espai públic del barri i del barri en general? G. 3. 4. 1. Consideres que això pot generar percepcions d'incivisme,
--	---	---

		inseguretat i/o perillositat a l'espai públic? G. 4. Quins aspectes positius destacaries del jovent del barri?
--	--	--